Översättning av ordlek i olika texttyper från svenska till kroatiska

Čupić, Antonela

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:743955

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-20**

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Repository / Repozitorij:

ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

FILOSOFISKA FAKULTETEN INSTITUTIONEN FÖR SKANDINAVISTIK

Antonela Čupić

Översättning av ordlek i olika texttyper från svenska till kroatiska

Masterarbete

Handledare:

Sara Profeta, universtitetslektor

dr. sc. Bodil Zalesky, universitetslektor

Zagreb, september 2019

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING 4
1.1 Disposition 4
1.2 Material 5
2. ANALYS 7
2.1 Ordlekar 7
2.2 Humoristiska ordlekar 8
2.3 Om ordleks översättbarhet 9
2.4 Översättning av humor 10
2.5 Översättningsstrategier 11
2.6 Översättningsanalyser 12
2.6.1 Ordlekar ett måste i reklam 12
2.6.2 Den mätta katten ser sig alltid som störst 15
2.6.3 Gustava och Tex går till kungen 17
2.7 Slutsats 21
2.8 Referenser 22
3. SVENSKA KÄLLTEXTER OCH KROATISKA ÖVERSÄTTNINGAR 24
1.A Ordlekar ett måste i reklam 24
1.B Igre riječi su imperativ u reklamama 26
2.A Den mätta katten ser sig alltid som störst 29
2.B Sita mačka ne lovi miševe 30
3.A Gustava och Tex går till kungen 32
3.B Gustava i Tex u posjeti kralju 38
4.A MatHem.Se: Allmänna villkor 44
4.B MatHem.Se: Opći uvjeti poslovanja 47
4. KROATISKA KÄLLTEXTER OCH SVENSKA ÖVERSÄTTNINGAR 50
1.A Zagreb danas 50
1.B Zagreb idag 54
2.A Inteligencija i školski uspjeh 58
2.B Intelligens och skolframgång 62
3.A Robotski usisavač – Upute za uporabu 65

3.B Robotdammsugare – Bruksanvisning 71
5. REFERENSER 78

1. INLEDNING

Ordlekar brukar ofta ses som ett speciellt problem för översättare. Svårigheter med deras översättning uppstår på grund av de speciella strukturella egenskaperna hos källspråket, för vilka målspråket ofta saknar en motsvarighet (Delabastita, 1994: 223, min översättning). Med andra ord är ordlek en litterär teknik som är oupplösligt förbunden med källspråket och källkulturen. När det finns ett betydande avstånd mellan käll- och målspråket, brukar olika svårigheter med översättning av ordlekar uppstå. Därför beskrivs ordlekar ofta som oöversättbara. Syftet med den här uppsatsen är att testa detta påstående genom att undersöka översättningsstrategier som används i översättningsprocessen vid översättning av ordlekar från svenska till kroatiska i olika typer av text.

1.1 Disposition

Denna magisteruppsats består av tre huvuddelar: inledning, analys och översättningar. Till att börja med presenteras syftet och materialen i inledningen. Den innehåller beskrivningen av texter som har valts för översättning, med betoning på ordlekar. Den andra delen innehåller analysen av temat. Först behandlas ämnet från det teoretiska perspektivet. Analysen innebär definitionen av ordlek och alla typer av ordlekar. Tillsammans med presentationen av dessa egenskaper, förklarar denna del varför ordlekar orsakar problem för översättare. Analysen ger en översikt över olika översättningsstrategier som används för att översätta olika typer av ordlekar. Slutligen förklaras dessa strategier ur ett praktiskt perspektiv. I den sista delen av analysen presenteras de strategierna som jag har använt för att översätta ordlekar i de valda texterna. Analysen presenterar också olika avvikelser från originalet (syntaktiska, lexikogrammatiska, semantiska osv.) och varför de var nödvändiga för att förmedla det ursprungliga meddelandet. Slutligen består den tredje delen av de ursprungliga texterna och deras översättningar i båda riktningarna.

1.2 Material

Sammanlagt har jag översatt sju texter – fyra i riktning från svenska till kroatiska och tre från kroatiska till svenska. För att försöka översätta en mångfald av olika texttyper har jag valt två artiklar (en populärvetenskaplig text om marknadsföring och en tidningsartikel om den aktuella politiska situationen i Sverige), ett utdrag ur en barnbok, en juridisk text, en turistisk text, en teknisk text och en vetenskaplig text. De första tre texterna i riktning från svenska till kroatiska innehåller översättningsproblemet som bearbetas i denna uppsats (översättning av ordlek). Problemet finns endast i denna riktning, i enlighet med ämnets krav. De andra texterna har valts för att uppfylla kravet att översätta så många olika texttyper som möjligt. Även om de inte inehåller översättningsproblemet, innebär de en mängd olika stilar och kommunikativa funktioner, som är en utmaning för varje översättare.

Från svenska till kroatiska har jag översatt två artiklar, ett utdrag ur en barnbok och en juridisk text. Bara den sista innehåller inga ordlekar, dvs. mitt översättningsproblem finns i tre olika texter. Den första översatta texten i denna riktning är en populärvetenskaplig text från marknadsföringsområdet. Den heter "Ordlekar ett måste i reklam", den var publicerad i tidskriften "Språktidningen" och skriven av Einar Korpus. Förutom att den handlar om reklamspråk som ofta är rikligt med ordlekar, har texten valts eftersom den innehåller ett antal olika exempel på ordlekar. Beträffande dess relevans för det utvalda översättningsproblemet, bör denna text inte bara betraktas som en vanlig tidskriftsartikel, utan också som en källa till olika slogans, artikeltitlar och annonser med ordlekar. Den innehåller också exempel på humor, en särskild kategori av ordlek och en speciell utmaning för översättare som kommer att behandlas separat. Därför att den inehåller ett antal olika ordlekar, är den en bra källtext för det utvalda ämnet.

Den andra tidningsartikeln som jag har översatt är "Den mätta katten ser sig alltid som störst", skriven av Olof Jonmyren och publiceras i Södermanlands Nyheter. Även om den i huvudsak är en artikel om den aktuella politiska situationen i Sverige, har den blivit utvald på grund av dess unika inställning till sitt ämne. Författaren har nämligen förklarat det nuvarande tillståndet i svensk politik med hjälp av en Disney-film metafor. Författaren har introducerat varje brottstycke med en rad från sången "Alla snubbar vill ju vara katt" från filmen "Aristocats", som

har ansetts som ett oerhört kreativt språkbruk, och därför är relevant för uppsatsen. Trots att de båda texterna kategoriseras som tidningsartiklar, är de faktiskt väldigt annorlunda än en typisk tidningsartikel. Anledningen till detta är deras kreativa språkbruk och överflöd av olika former, varför de ansågs relevanta för det utvalda ämnet.

Den sista texten med översättningsproblemet är ett utdrag ur barnboken med titeln *Gustava och Tex går till kungen*. Texten är skriven på ett rytmiskt sätt, som är typiskt för denna litterära form. Den innehåller också delar med verser och rim. På grund av dess lekfulla natur, måste den ha varit utvald som den tredje källan för denna uppsats.

Den sista texten i samma riktning som inte har översättningsproblemet är allmänna villkor av bolaget MatHem i Sverige. Som en juridisk text, innehåller den här texten olika språkliga former som inte har uppstått i de andra utvalda texterna.

För att täcka så många texttyper som möjligt, har jag översatt en turistisk text, en teknisk text och en vetenskaplig text i riktning från kroatiska till svenska. De har texterna har valts eftersom de är väldigt annorlunda än de texterna i den första riktningen: de använder sig av helt olika språkliga och syntaktiska former.

Den turistiska texten, ”Zagreb danas”, var publicerad av Zagrebs Turistbyrå. Den är en typisk turistisk text eftersom den presenterar Zagreb på ett romantiskt sätt, med avsikt att föreställa den som ett önskvärt resmål för nya turister. Den innehåller information om Zagrebs viktigaste monument och karakteriseras av väldigt långa och syntaktiskt komplicerade meningar, ibland även poetiska uttryck.

Därefter kommer ”Inteligencija i školski uspjeh”, en vetenskaplig text som handlar om psykologi. Precis som varje vetenskaplig text, innehåller den termer som tillhör detta specifika ämnesområde. Texten är väldigt objektiv, informativ och handlar om intelligens, dess olika typer och hur den är kopplad till skolframgång.

Slutligen har jag valt en teknisk text, ”Robotski usisavač – Upute za uporabu”. Den är ett utdrag ur en bruksanvisning för en robotdammsugare. Bortsett från de vanliga instruktionerna gällande maskinens användning, är texten rik på fackspråk specifikt för robotindustrin.

För att sammanfatta har jag valt en mängd olika texttyper för att täcka ett brett spektrum av kommunikationsfunktioner, men också för att försöka täcka olika typer av översättningssituationer som översättaren kan stöta på i sitt yrke.

2. ANALYS

2.1 Ordlekar

Det finns ingen universell definition av ordlek. Svårigheterna med dess definition uppstår på grund av dess komplexitet och olika klassificeringar, dess kategorier och underkategorier. Som en följd av detta, finns det också olika sätt att klassificera det (Giorgadze, 2014: 271, min översättning).

Enligt Chiaro ”omfattar ordet ordlek varje tänkbart sätt som språk används på med avsikt att roa” (1992: 2, min översättning). Hon förklarar den vidare genom att säga att ordet ordlek täcker en rad begrepp som spänner från ordvitsar och spoonerisms till spydigheter och roliga historier (1992: 4). Chiaros definition har visat hur brett termen ordlek kan förstås. Termen kan, till exempel, användas för att beteckna någonting som är roligt eller helt enkelt ett lekfullt sätt att använda språk (Korhonen, 2008: 9, min översättning). Leppihalme, till exempel, betonar svårigheter som uppstår när man försöker hitta en definition för ett sådant nyanserat fenomen som ordlek (1997, som i Korhonen, 2008). Hon påpekar att klassificeringen av ordlek som har presenterats av forskare ofta har inkluderat ett stort antal klasser och underklasser. Hon ger Walter Nash som exempel. I hans bok *The Language of Humor* innehåller några av de mest framträdande typerna av ordlek så många som tolv olika kategorier (1985, som i Korhonen, 2008: 9). Slutligen definierar Delabastita ordlek som “det allmänna namnet på de olika textfenomena där språkets strukturella egenskaper utnyttjas för att skapa en kommunikativ konfrontation av två (eller flera) språkliga strukturer med mer eller mindre liknande former och mer eller mindre olika betydelser“ (1996: 128, min översättning). De språkliga strukturerna klassificerar han i fyra kategorier (1996: 128):

1. Homonymi (ord som är identiska i ljud och skrift, men har olika betydelser);
2. Homofoni (ord som låter identiskt men har olika stavningar);
3. Homografi (ord som låter olikt men stavas likadant);

4. Paronomi (det finns små skillnader i både stavning och ljud).

Delabastita förklarar också skillnaden mellan horisontella och vertikala ordlekar (1987: 145–146, min översättning). En horisontell ordlek omfattar användning av två ord två gånger i samma mening eller varannan mening, vilket är fallet med homonymer. I en vertikal ordlek används det endast en gång, men det har en dubbel betydelse.

Angående skillnaden mellan termer ordlek och ordvits[1], finns det någon variation i hur forskare uppfattar dem. Vissa forskare anser att de två termerna är utbytbara och synonyma (Delabastita, 1996; Gottlieb, 1997). Till skillnad från dem anser Leppihalme ordvitsar som en kategori av ordlek, medan han använder termen ordlek som ett paraplynamn för att täcka alla dessa subtyper. I enlighet med detta kan termen ordlek diskuteras i dess smalare och bredare bemärkelse (Leppihalme, 1997, som i Korhonen, 2008: 9). Den här uppsatsen kommer att stödja den senare inställningen till ämnet, dvs. termen ordlek kommer att antas i bredare bemärkelse.

2.2 Humoristiska ordlekar

Ett betydande antal ordlekar som har översatts för denna uppsats är humoristiska. Därför ska följande avsnitt presentera problem som uppstår när man översätter humor. Enligt Dienhart, ”delar vi vår humor med dem som har delat vår historia och som förstår vårt sätt att tolka erfarenheter.“ (1999: 22, min översättning). Däremot betyder det inte att två människor som har samma kulturella bakgrund kommer att anse samma saker som roliga (Lindgren, 2012: 3). Enligt Zabalbeascoa borde översättare veta hur humor fungerar, annars kan humoröversättning orsaka problem för dem. Det kan hända eftersom källtextens författare och översättaren inte delar samma typ av humor eller författaren inte förstår att texten som översatts borde vara komisk (2005: 206, min översättning). Vandaele nämner ett annat problem som har att göra med översättning av humor. Det är översättarens förmåga att uppnå samma effekt i målspråket som har gjorts i källspråket. Det gäller två typer av översättare: de som inte kan vara komisk i målspråket, men också de som vill rätta någon dålig humor som finns i källtexten. Att byta ut en dålig vits mot en bra vits i måltexten representerar också en avvikelse från originalet (2002: 150, min översättning). När det gäller översättning av humor, måste man tränas eller ha en viss talang för det (Zabalbeascoa, 2005: 205).

[1] *wordplay* och *pun*

Dessutom uppstår svårigheter med översättning av humor på grund av skillnader mellan källspråk och målspråk, och skillnader mellan källspråkets och målspråkets kultur och samhälle. När två kulturer är väldigt olika, kan det uppstå problem med översättning av element som är specifika för den ena kulturen (Hygrell, 1997:48). Andra orsaker till svårigheter som uppstår vid översättning av humor innefattar oförmågan att förstå avsändarens avsikt; vår egen (medveten eller omedveten) avsikt, kontextuella element; avsaknaden av ursprungliga sammanhang; framväxten av nya sammanhang och andra textfunktioner (Vandaele 2002: 165).

Även om det är problematiskt att översätta humor, borde man inte tolka den som oöversättbar (Zabalbeascoa, 2005:188). Frågan kommer att behandlas i mer detalj i ett av de följande avsnitten.

2.3 Om ordlekars översättbarhet

Som redan sagt, tack vare dess natur, utgör ordlek ett särskilt problem för översättare. När man talar om översättning av ordlek, ställs frågan hur ska man skilja åt betydelse (avsikt, funktion, effekt, kommunikativt värde) från verbal formulering när den första verkar ha effekten på den andra (1994: 223). I hans artikel "Focus on the Pun: Wordplay as a Special Problem in Translation Studies", förklarar Delabastita att denna fråga traditionellt har fått två vanliga svar. Först finns det många teoretiska argument mellan dem som hävdar att ingen "riktig" översättning av ordlek är möjligt och dem som hävdar motsatsen. Sedan finns det ett flertal instruktioner som anger hur översättning av ordlek skulle göras för att kringgå potentiella hinder, eller åtminstone mildra deras konsekvenser (1994: 223). Dessutom påstår Delabastita att svårigheten med att översätta ordlek ligger i den strukturella och typologiska olikheten av käll- och målspråket. I sitt försök att hitta lösningen uppmuntrar Delabastita en textuell, snarare än en isolerad approach till översättning av ordlek eftersom den ökar textens översättbarhet. Han hävdar också att ordlekar kräver en textlösning (1996: 134).

För att kunna hitta de rätta översättningsmetoderna för översättning av ordlekar, borde översättare reflektera över de olika textfunktionerna som ordlekar kan utföra i en text. Man kan, till exempel, översätta en ordlek med en annan typ av ordlek, ta den bort helt eller byta den med en retoriskt relaterad språklig enhet som repetition, allitteration, rim, osv. (Delebastita, 1996:

134). Andra förespråkare av samma tillgång till översättning av ordlek inkluderar Landheer och Ballard (Delebastita, 1994: 226). Deras ställning kan anges i tre punkter. Först hävdar de att ordlekar är översättningsbara och att utmärkta översättningslösningar kan hittas för många av dem. Det enda villkoret är att översättare använder de språkliga resurserna som är tillgängliga till dem för att återskapa den pragmatiska funktionen från den ursprungliga enheten (Delebastita, 1994: 226). Dessutom hävdar de båda författarna att hela texten bör betraktas som en översättningsenhet, i stället för en isolerad enhet. Till sist anser de att översättbarhet hos ordlek ska representeras som en relativ snarare än absolut kategori: olika ordlekar bör betraktas som mer eller mindre översättningsbara (Delebastita, 1994: 226).

I enlighet med presenterade synpunkter har jag bestämt mig att försöka hitta den rätta översättningsmetoden för varje översättningsproblem som uppstår vid översättning av olika ordlekar och tillämpa den för att lösa dem. Innan jag går vidare till analysen av de tillämpade metoderna, kommer följande avsnitt att ge en översikt över översättningsstrategier som brukar användas vid översättning av ordlek.

2.4 Översättning av humor

Vad Zabalbeascoa mest betonar angående översättning av humor är att översättaren måste utvärdera två saker: först, hur viktigt humorn är för måltexten och sedan, hur viktig just den typ av humor som finns i källtexten är för den. Han anser att översättaren behöver vara medveten om humorns natur och dess relativa betydelse i olika sammanhang (2005: 187-189). Enligt honom finns det problem om översättaren insisterar på att hitta den exakta motsvarigheten, dvs. typen av humor som har använts i källtexten behöver inte nödvändigtvis användas i måltexten (2005: 185).

Dessutom förklarar Lindgren att, enligt Zabalbeascoa, borde översättaren veta om humorn ska prioriteras eller ej. Som exempel på tillfällen då humor har högsta prioritet nämner Zabalbeascoa humorprogram på TV och *one-liners*. Vid dessa tillfällen måste översättningen innehålla humor till varje pris. Vid mellanprioritet är översättning av humor mycket önskvärd, men andra textdrag är också viktiga. Exempel på mellanprioritet är kärleks- och äventyrshistorier. Lägre prioritet har t.ex. pedagogiska hjälpmedel i skolan och Shakespeares tragedier. Då försöker översättare få

med humorn i källtexten också i måltexten endast när textdrag med högre prioritet har översatts. (Zabalbeascoa, 2005: 201, som i Lindgren, 2012: 7).

Lindgren påstår att man måste tänka på humors funktion i texten och ha det i åtanke vid själva översättningsprocessen. Med andra ord behöver översättaren inte behålla skämtet exakt likadant om det inte krävs av måltexten (Lindgren, 2012: 8).

2.5 Översättningsstrategier

I sin artikel "Wordplay as a translation problem: a linguistic perspective" ger Dirk Delabastita en översikt över olika strategier som kan användas för att översätta ordlek. De är följande:
"ordlek -> ordlek: en ordlek i källtexten översätts med en ordlek i måltexten som kan i betydande grad avvika från originalet vad gäller deras språkliga och semantiska struktur, textfunktion, osv.;

ordlek -> icke-ordlek: en ordlek i källtexten kan översättas med en icke-ordlek som kan rädda båda sinnena av ordleken eller välja en av dem på bekostnad av att undertrycka den andra;

ordlek -> relaterad retorisk enhet: en ordlek i källtexten kan ersättas med någon relaterad retorisk enhet i måltexten (upprepning, allitteration, rim, ironi, paradox, osv.) som också syftar till att uppnå samma funktion som den ursprungliga ordleken;

ordlek -> inget: delen av källtexten som innehåller en ordlek är helt enkelt utelämnad;

ordlek KT = ordlek MT: översättaren reproducerar den ursprungliga ordleken i måltexten och eventuellt dess omedelbar miljö utan att faktiskt "översätta" den;

icke-ordlek -> ordlek: översättaren introducerar en ordlek i måltexten där inga ordlekar finns i originaltexten, för att kompensera för en ordlek förlorad någon annanstans, eller av någon annan anledning;

inget -> ordlek: ett helt nytt textmaterial som innehåller en ordlek läggs till utan något tydligt syfte, utom som kompensation." (2004: 604, min översättning)

Delabastita förklarar vidare att de flesta av de ovan nämnda strategierna inte motsvarar definitionen av den "rätta" översättningen. Man kunde hellre associera dem med anpassning. Även om det skulle vara möjligt att reproducera en motsvarande ordlek i måltexten, avslutar Delabastita, skulle processen sällan resultera i en helt likvärdig översättning. Därför använder de flesta översättarna någon kompensationsstrategi (2004: 605).

Precis som Delabastita har Zabalbeascoa introducerat liknande kategorier för översättning av humor i syftet att kunna använda dem på många typer av humor (2005:199). I sitt masterarbete

förklarar Lindgren att, enligt Zabalbeascoa, "kategori ett täcker alla lösningar i måltexten där skämtet kan anses vara samma skämt som det som finns i källtexten. Översättaren bestämmer själv vad som kan ses som samma skämt. Inom kategori två faller de skämt som kan sägas vara samma typ av skämt, men inte exakt samma som det i källtexten. Den tredje kategorins lösningar åsyftar alla andra typer av skämt. När det gäller kategori fyra återger översättaren inte skämtet som ett skämt, men kan kompensera för detta genom att använda andra grepp som t.ex. hyperbol eller liknelse. Den femte och sista kategorin innehåller alla andra översättningsmöjligheter, som t.ex. att förklara författarens budskap på ett rättframt och tydligt sätt utan att vara rolig. Anledningen till att förflyttning av skämt inte finns med som en kategori är att den lösningen är en variant av dem som redan finns; om samma skämt behålls, men flyttas, faller det under kategori ett eller två, medan om skämtet flyttas, eller inte flyttas, med stora förändringar som följd faller det in under någon av de andra kategorierna" (2005: 199, som i Lindgren, 2012: 8).

I enlighet med de ovan nämnda översättningsstrategier ska jag i följande avsnitt analysera alla ordlekar från texterna introducerade i avsnitt 1.2 och förklara anledningen till deras val.

2.6 Översättningsanalyser

2.6.1 Ordlekar ett måste i reklam

Som tidigare nämnt, ska jag börja analysera översattningsstrategier som har använts för att översätta ordlekar i populärvetenskapliga texten "Ordlekar ett måste i reklam". En stor del av dem var humoristiska, så jag kommer att använda både Delabastitas och Zabalbeascoas terminologi för att förklara dem.

Den första förekomsten av en ordlek var ett försäkringsbolags annons "Vi försäkrar både eliten och den som är liten". Dess humor ligger i uttal av *är liten* som ett ord, som låter samma som *eliten* och skapar en komisk vridning. Ord *eliten* och *är liten* skulle i detta sammanhang tolkas som homofoner. Därför att svenska och kroatiska har väldigt olika lexikala system, var det inte möjligt att uppnå samma effekt på kroatiska om man använde motsvarande ord: *elitu* och *su mali* låter helt annorlunda på kroatiska. Därför har jag bestämt mig att översätta annonsen som "Osiguravamo svakoga, od boga do uboga". Den ursprungliga betydelsen som låter "Vi försäkrar var och en, oavsett ens ekonomiska ställning" har på detta sätt behållits. Dessutom har jag överfört ordleken: ordet *uboga* innehåller *boga*, dvs. det finns samma horisontella ordlek som i

originaltexten. Därför att vi talar om reklamspråk, är det viktigt att inducera samma effekt hos målpubliken som hos originaltextens målpublik. Därför har ordleken i källtexten översatts med en ny ordlek i måltexten som avviker från originalet vad gäller dess språkliga struktur.

Nästan samma gäller för nästa exempel, ett fackförbunds annons ”Trött på den dåliga lönen som tysklärare? Bli tysk lärare”. Denna annons innehåller en smart användning av särskrivning, grammatisk regel som, igen, inte finns i kroatiska. Grammatiska skillnader mellan de två språken måste kompenseras med en helt annan struktur i målspråket: “Dosta ti je niske profesorske plaće? Ne predaj se, predaj u Njemačkoj.“ För att skapa en komisk effekt, har jag i detta exempel använt dubbeltydighet av ordet *predaj*, samma form av två olika kroatiska verb: *predati* (sv. ge upp) och *predavati* (sv. undervisa). Exemplet visar hur källstrukturen kan ersättas med en ny målstruktur genom att utnyttja ett annat lingvistisk underfält i målspråket (semantik istället för grammatik).

Exemplet ”Att krocka med en Volvo är väldigt säkert. Om du sitter i en SAAB.” följs av förklaringen att reklamhumorn, enligt Korpus, “bygger på överraskningsmomentet som uppstår när man efter den första meningen plötsligt förstår att det inte är en annons för Volvo“ (Korpus, 2018). Med andra ord kan *krocka med* här betyda att du sitter i antingen Volvo eller SAAB. På kroatiska har uttrycket *sudariti se* samma betydelse, så jag har översatt detta exempel med exakt samma ordlek som finns i målspråket: “Sudariti se s Volvom veoma je sigurno. Ako sjedite u SAAB-u“ (Korpus, 2018).

Dubbeltydighet orsakar den komiska effekten i de nästa två exemplen. Frälsningsarméns annons ”Gud har gett oss tio bud. Nu behöver vi några hundra till.” leker med dubbel mening av ordet bud, som kan betyda både *befallning* och *erbjudande*. När man inser att Frälsningsarmén ber en om pengar, blir man förvånad. Samma effekt ville jag frambringa i måltexten. I översättning till kroatiska blir det “Bog je ljubav, ali od ljubavi se ne živi.“ Därför att kroatiska saknar ett motsvarande ord, har jag översatt den med en relaterad retorisk enhet (ironi). Översättningen leker med läsarens förväntningar på Frälsningsarmén. Meningen tar en oväntad vridning när läsaren inser att de faktiskt talar om pengar. På så sätt har det ursprungliga meddelandet överförts, även om det är något mindre direkt än i originaltexten.

Dessutom låter Potatisinstitutets annons ”Potatisen tillhör oss. Sverige är ett potatisland. I vår mattradition har det mesta på tallriken kretsat kring just potatisen.” Dess humor ligger i

figurativa och bokstavliga meningen av *kretsa kring*. Den innebär mästerligt både potatisens historisk vikt för Sverige (*kretsa kring* som *ha som mål*, *koncentrera sig på*) och rund form av en tallrik (*kretsa kring* som *röra sig runt*). I kroatiska uppnås de både betydelserna med uttrycket *vrtjeti se oko*, varför den har översatts med exakt samma ordval i målspråket: "Krumpir nam pripada. Švedska je zemlja krumpira. Na našem se tanjuru sve vrti oko njega.".

Nästa förekomsten av en ordlek var ett zeugma, en litterär figur som "kan översättas ungefär med *sammanokning* eller *sammanbindning*, och består i att två eller flera helt olika objekt förbinds med ett och samma ord." (Korpus, 2008). Artikeln hade två exempel på denna form. Det första var ett klassiskt zeugma "Det första enkeåret tillbragte hon i förtviflan, det andra i Åmål", följt av en allvarsamm annons "Claes får ut 25 000 kronor i månaden men inte ett öre från bankomaten." Bindningsordet i det första exemplet var konjunktionen *i* och i det andra var det verbet *få ut*. De båda finns i kroatiska, varför jag har bestämt mig för en ordagrann översättning i båda fallen: "Prvu godinu provela je u očaju, drugu u Åmålu."; "Claes diže 25 000 kuna mjesečno, ali ni lipe iz bankomata." (den enda anpassningen var valutor i andra exemplet). Genom att använda denna strategi har det ursprungliga meddelandet behållits i målspråket.

Enligt Dienhart kan humor vara lingvistiskt triggad (baserad på någon typ av ordlek), eller inte, som visas i det nästa exemplet (1997: 49, min översättning). Systembolagets annons "Våra produkter kan göra dig ful, fet och olycklig" har jag direkt översatt som "Naši proizvodi učinit će vas ružnima, debelima i nesretnima." Till skillnad från tidigare exempel på ordlekar, visar det här exemplet ingen kreativ användning av språkliga enheter, men det leker med läsarnas förväntningar på annonser. Därför representerar den en oväntad språkanvändning i det givna sammanhanget.

Den sista förekomsten av en ordlek i denna text är annons från en tapettillverkare, "Lägg gärna rabarber på våra gammaldags kökstapeter." Korpus förklarar att frasen lägga rabarber på något är ursprungligen en skämtsam ombildning av frasen "lägga embargo på något" (en så kallad folketymologi) och "rabarber" används bokstavligt i annonsen eftersom tapeterna går att torka av (Korpus, 2018). Som ett exempel på svenska folketymologi finns samma uttryck förstås inte i kroatiskan. Det är också ett exempel på en humoristisk ordlek, dvs. det finns behov för någon kompensationsstrategi för att överföra den komiska betydelsen till kroatiska. Denna annons har jag översatt med en annan ordlek som bygger på den dubbla betydelsen (figurativa

och bokstavliga) av ett idiomatiskt uttryck: “Ne plačite za mlijekom prolivenim po našim kuhinjskim tapetama.“ Uttrycket *man ska inte gråta över spilld mjölk* medför betydelsen av att spilla, som är viktigt i samband med produkten som annonseras. Den komiska effekten uppnås när man inser att det går att torka av tapeterna. Med andra ord, samma meddelande överförs till målspråket genom en helt annan ordlek.

2.6.2 Den mätta katten ser sig alltid som störst

Artikeln “Den mätta katten ser sig alltid som störst“ uppvisar en lekfull inställning till ett allvarligt ämne. Som redan sagt har dess författare använt sången “Alla snubbar vill ju vara katt“ från filmen “Aristocats“ för att förklara aktuella frågor i svensk politik. Varje avsnitt introduceras med en vers från sången och den hela källtexten innehåller metaforer därifrån. Disney-låten handlar om katter som har blivit rika och alla vill vara som dem. Denna önskan har författaren jämfört med svenska partiledares starka vilja att få bilda regeringen. Tabellen nedan visar brottstyckens titlar och deras översättningar till kroatiska:

Tabell 1.

originaltext	kroatisk översättning
Alla snubbar vill ju vara katt.	Svi tipovi žele biti mačori.
Men bara en katt förstår sig på’t.	Ali samo jedan mačor zna znanje.
Med ett sånt corny spel blir man genast en del utav stenåldern.	Zbog smiješne svirke već si ispao iz utrke.
Ett fyrkantigt spel gör att allting blir fel, varje ton han tar.	Jedno znaj, zastarjela svirka nema dobar kraj.

Några uttryck har varit anpassade vid översättningen. I första rad översattes *katt* som *mačor* istället för *mačak* eftersom detta ord används som synonym till sv.*tuffing, en kul snubbe* på

kroatiska. Det neutrala uttrycket *att förstå sig på't* har översatts med ett kroatiskt vardagligt uttryck *znati znanje,* som passar i detta sammanhang på grund av den förkortade formen *'t*. I sista två rader har rim behållits på kroatiska (sv. *spel – del* till kr. *svirke – utrke*; spel – *del* till kr. *znaj – kraj*) eftersom den verkar vara prioritet när man tar hänsyn till syftet med texten. Dessutom har uttryck *fyrkantigt spel* utelämnats eftersom det verkar inte spela någon viktig roll för överföringen av betydelsen till måltexten. Betydelsen av *stenålder* har dock inkluderats i nästa vers med ordet *zastarjela,* eftersom dess betydelse är viktig i det ursprungliga meddelandet (författaren märker att man inte kan styra något land genom att använda gamla och irrelevanta metoder).

Bortsett från ovanstående styckens namn, finns det många metaforer i själva texten. Några exempel visas i tabellen nedan:

Tabell 2.

originaltext	kroatisk översättning
Den mätta katten ser sig alltid som störst.	Sita mačka ne lovi miševe
Vem är katt nog för att få sväng på regeringsbildningen?	Tko je dovoljan mačor da napravi zaokret u formiranju Vlade?
Efter valet är det inte givet vem som blir orkesterledare.	Nakon izbora nije sigurno tko će njome dirigirati.
Det kräver en viss ödmjukhet i tonen om det ska lyckas.	Za uspjeh je potrebna određena poniznost u tonu.
Svensk politik framförs numera i en något säregen tonart.	Švedska se politika trenutno izvodi u specifičnom tonalitetu.
Men i Löfvens resonemang landar det tyvärr i att det bara är han som kan leda en blandad orkester.	Međutim, Löfvenova argumentacija nažalost se svodi na to da samo on može voditi mješoviti orkestar.
(…) det visar hur van den mätta katten blivit	(…) što pokazuje koliko se lako siti mačor

vid att alltid får ligga närmast den öppna spisen. Den som verkligen vill vara med och spela stor musik i svårt läge, får först visa sig redo att anpassa tonerna efter sammanhanget.	navikne na otvoreni kamin. Onaj koji silno želi biti uključen i glasno svirati u teškim okolnostima trebao bi najprije biti spreman prilagoditi tonove kontekstu.

Genom hela texten har metaforen behållits, dvs. den har varit direkt översatt till kroatiska. Även om svenska och kroatiska inte har många ömsesidiga egenskaper, delar deras talare ett gemensamt sätt att tolka denna erfarenhet som gör det möjligt att uppfatta en dirigent som en ledare, att dirigera som att leda, en tonart som ett sätt på vilket något är gjort osv. Tack vare den ömsesidiga förståelsen av världen behövde man inte introducera några nya strukturer. Artikelns titel har, dessutom, blivit anpassad till kroatiska, dvs. "Den mätta katten ser sig alltid som störst" har översatts som "Sita mačka ne lovi miševe". En sådan lösning låter mer naturligt på kroatiska, medan den fortfarande överför det ursprungliga meddelandet.

För att sammanfatta, ordlekar i artikeln "Den mätta katten ser sig alltid som störst" har till största del varit direkt översatta till kroatiska på grund av den delade kunskapen hos källkulturen och målkulturen. Några mindre förändringar har emellertid gjorts, för att anpassa meddelandet till målkulturen.

2.6.3 Gustava och Tex går till kungen

Den sista utvalda texten som innehåller ordlekar är ett utdrag ur barnboken *Gustava och Tex går till kungen*. Förutom dess enkla, rytmiska språk och lekfulla natur, har den också verser och rim. Angående översättningsproblem i barnböcker, påstår Reiss att de måste lösas på olika sätt i barnlitteraturen och i vuxenlitteraturen. Hon nämner tre särdrag i barnboksöversättningar. Författare måste först behärska barnens språk eftersom barnens språkliga kompetens inte är fullt utvecklad. Sedan nämner hon påtryckning som föräldrar, lärare eller förläggare kan utöva

på översättaren, till exempel att stryka något tabu. Till sist finner hon adaptationer eller förklaringar ibland nödvändiga på grund av barnens begränsade livserfarenhet och kunskaper (Reiss 1982:7-8, som i Nurmenrinta, 2012: 28). Medan jag översatte texten behövde jag inte använda någon av de ovan nämnda strategierna. Texten var redan anpassad till barnens språk.

När man talar om själva översättningen av ordlekar i texten, var verser den största utmaningen för mig. Till största delen var texten en berättelse, men den också inehöll ett par sånger som var rimmade och innehöll några kulturspecifika onomatopoetiska uttryck. Översikten över de använda översättningsstrategierna finns i tabell 3.

Tabell 3

originaltext	kroatisk översättning
Sång 1 Snyggast i parken och underbart smart Älskad av alla – omedelbart! Stilig lång hals och kraftiga ben Musklerna hårda som hårdaste sten. Men nu har jag svalt en liten apparat Och inifrån magen hörs en massa prat För jag lyckades faktiskt inte få bort den Så ibland när jag gapar då kommer sporten! RADION LÅTER: DOMAREN BLÅSER OCH MATCHEN ÄR SLUT SPJUTKASTAR'N KASTAR SITT VASSASTE SPJUT HÖJDHOPPAR'N HOPPAR DEN HÖGSTA HAN KAN OCH BOXAR'N BOXA' SÅ HART – SÅ	Pjesma 1 U parku od mene bolje nema, Zavole me svi – bez problema! Vrat mi je dug, a noge mi snažne, Vjeruj mi, te priče nisu lažne. Jednog dana radio sam pojela Srećom, nisam se razboljela Samo non-stop bučim Kao luda zvučim! ZVUCI RADIJA: SUDAC SVIRA, MEČ GOTOV JE, BACAČ BACA NAJOŠTRIJE KOPLJE SKAKAČ SKAČE ŠTO VIŠE U ZRAK BOKSAČ UDARA - POBJEĐUJE ČAK

HAN VANN.

Klart att de gillar en sådan som mig
Djurparkens egen puddingpastej!
Ögon med fransar som kan flirta och locka
blinka och blunda som den sötaste docka.

Fjädrar på stjärten så vackra och smäckra,
fötter med klor så knotiga och läckra.
Men så kommer ljuden ifrån magen
om sportande fånar som förstör hela dagen.

Sång 2

Över stock och över sten.
springer hon på snabba ben.
Bilars tutor - mänskors skrik
nu har Gustava fått
paniiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiik.

Tjong och dong,
i en lyktstång.
Aj i huvudknoppen,
det var slutet på galoppen.

Sång 3

Ät upp maten, diska faten,
ansa klorna, putsa skorna,
sluta gapa, inte rapa,
bocka och niga,
det är finast att tiga.

Aja baja lilla kaja

Kad me vidiš, pamet ti stane,
Zanijemiš i sunce ti svane!
Trepavice moje poglede mame,
Nema kome osmijeh ne izmame.

Perje mi je lijepo i tanko,
Pandže k'o moje želi baš svatko.
Uto iz želuca začuje se zvuk,
i dan pokvari mi navijački puk.

Pjesma 2

Preko gora, mora i planina,
neviđena je njena brzina.
Trube automobila, vrisak ljudi,
Gustava od panike
poluuuuuuuuuuuuuuuuuuudi.

Bum, tras, tap i tup,
Gustava se je zabila u stup.
Glava je boli, aj aj aj,
galopu njenom došao je kraj.

Pjesma 3

Tanjur moraš oprati,
cipele ulaštiti,
prestani zijevati,
lijepo je pozdraviti,
i mirna biti.

Ne to, fuj to,
oh, kakva tlaka

åh, vilket gnäll från morgon till kväll från pappa och mamma som säger detsamma: Inte göra si och inte göra så Men gör likadant - det gör båda två! Men jag, jag klarar mig så bra, jag har inte några fel och inga rätt, jag lever helt enkelt på mitt eget sätt! Svara artigt, inte kartigt, inget bjäbb, håll din näbb, fjädrarna blanka, inte vanka som en anka, niga och buga det är fullt att ljuga.	od jutra do mraka od tate i mame stalno iste drame: Nemoj ovako, nemoj onako Napravi baš – k'o oni jednako! Ali ja i sama snalazim se, nisam u krivu, nisam u pravu, samo slušam vlastitu glavu! Ponašaj se lijepo, ne brbljaj naslijepo, pokupi perje za sobom, ne vrludaj ulicom, pozdravi susjeda, ne laži nikada.

Alla förekomster av ordlekar i den här texten har översatts med en ny ordlek av samma slag på kroatiska (dvs. verser med verser). Användningen av denna strategi var nödvändig på grund av texttypen. Med andra ord kunde verser inte ha utelämnats från en barnbok eftersom boken inte skulle ha gett samma effekt på målgruppen. Samtidigt var vissa förändringar nödvändiga att göras för att framgångsrikt kunna förmedla samma betydelse på kroatiska. Ordförrådet i den översatta texten var därför ganska annorlunda än originalet på grund av skillnaden mellan käll- och målspråkssystemen. Ordet ”pudingpastej“ är ett exempel på detta - begreppet existerar inte i kroatiskan, varför den måste ersättas av ett som gör det. Exempel på en mer extrem avvikelse från den ursprungliga texten kan ses i följande: “Tanjur moraš oprati,/cipele ulaštiti,/prestani zijevati,/lijepo je pozdraviti,/i mirna biti.“ Där förmedlades betydelsen av besvärliga föräldrar med en liknande form som är mer naturligt på kroatiska. Slutligen ansågs bevarandet av rimmet, rytmen och lekfulla tonen viktigare i samband med en barnbok än förmedlingen av det exakta meddelandet. Dess syfte har ansetts vara mer viktigt. Samma strategi applicerades för att

översätta kulturspecifika onomatopoetiska uttryck som "aja baja" och "tjong och dong". De har ersatts av ett motsvarande kroatiskt alternativ.

2.7 Slutsats

Även om ordlekar orsakar problem för översättare, har den här uppsatsen visat stöd för översättbarhetsteorin. De utvalda översättningsstrategierna beror på texttypen och dess funktion. Uppsatsen har bekräftat följande Delabastitas påstående: “För att kunna hitta de rätta översättningsmetoderna för översättning av ordlekar, borde översättare reflektera över de olika textfunktionerna som ordlekar kan utföra i en text.“ (Delebastita, 1996: 134). För att öka textens översättbarhet, borde en text anses som en översättningsenhet, i stället för en isolerad enhet. Vid översättningen av ordlekar användes oftast substitutionsstrategier, medan utelämning var den mest sällan använda. Många forskare hävdar att ingen riktig översättning av ordlekar är möjlig. Dessutom har varje språk ett antal olika språkliga resurser som man kan använda för att inducera samma effekten hos målpubliken. Därför att syftet med orlekar är att roa, tycker jag att deras effekt på målpubliken är viktigare än att hitta den originella ordlekens exakta motsvarigheten i målspråket.

2.8 Referenser

Chiaro, D. (1992). *The Language of Jokes: Analysing verbal play*. London: Routledge. s.2-4.

Chiaro, D. (2000). Delabastita, D., ed. 1996. “Wordplay & Translation.“ Special Issue of The Translator: Studies in Intercultural Communication & Delabastita, D., ed. 1997. Traductio: Essays on Punning and Translation. *Target. International Journal of Translation Studies*, 12(1), s.128-166.

Delabastita, D. (1987). “Translating puns. Possibilities and restraints.“ In: *New Comparison: A journal of comparative and general literary studies*. New Comparison. s. 143–159.

Delabastita, D. (1994). “Focus on the Pun: Wordplay as a Special Problem in Translation Studies“. *Target International Journal of Translation Studies*, 6(2), s.223.

Delabastita, D. (2004). “Wordplay as a translation problem: a linguistic perspective.” In *Übersetzung, translation, traduction*, Harald Kittel, Armin Paul Frank, Norbert Greiner, Theo Hermans, Werner Koller, José Lambert, Fritz Paul (eds.), 600–606. Berlin: Mouton de Gruyter.

Dienhart, J. (1997). "Triggers and targets:a linguistic look at humor". I: Nørgaard, N. (red.), *The Language of Riddles, Humor and Literature. Six essays by John M. Dienhart*. Odense: University Press of Southern Denmark, s. 49–80.

Dienhart, J. (1999.) "A Linguistic Look At Riddles." *Journal of Pragmatics* 31(1), s.95-125.

Giorgadze, M. (2014). “Linguistic features of pun, its typology and classification“. *European Scientific Journal. 2*. s.271.

Gottlieb, H. (1997). "You got the picture?". On the Polysemiotics of subtitling wordplay. I *Traductio. Essays on punning and translation* (s. 207-232). Manchester & Namur: St. Jerome Publishing.

Hygrell, D. (1997). "Att översätta komik. En undersökning av funktionsförändringar i tyska översättningar av svensk skönlitteratur." Stockholm: Stockholms universitet.

Korhonen, E. (2008). “Translation Strategies for Wordplay in *The Simpsons*.“ *University of Helsinki*. s.9.

Leppihalme, R. (1997). “Sanaleikit kääntäjän päänvaivana“. *Korimo-Girod*. s.141–151.

Lindgren, M. (2012). "Översättning av humor och ordlekar. En fallstudie utifrån Terry Pratchetts roman *Sourcery“.* Göteborgs Universitet. s. 3-8.

Nash, W. (1985) *The Language of Humour*. London: Longman Group.

Nurmenrinta, S. (2012). “Att översätta kulturbundna element i en barnbok: En jämförelse av Astrid Lindgrens *Stora Emilboken* och dess finska och tyska översättning“. Tammerfors universitet. s.28.

Reiss, K. (1982). "Zur Übersetzung Von Kinder- Und Jugendbüchern. Theorie Und Praxis." *Lebende Sprachen* 27(1). s. 7-8.

Vandaele, J. (2002). "Introduction: (Re-)Constructing Humour: Meanings and Means." *The Translator* 2002:2, s. 149–172.

Zabalbeascoa, P. (2005). "Humor And Translation—An Interdiscipline." *Humor* 18(2): s.187-206.

3. SVENSKA KÄLLTEXTER OCH KROATISKA ÖVERSÄTTNINGAR

1.A Einar Korpus: “Ordlekar ett måste i reklam“

Det går knappt att hitta annonser som inte är roliga. Ändå har ordvitsandet i reklamspråket låg status.
”Vi försäkrar både eliten och den som är liten”, säger ett stort försäkringsbolag. ”Trött på den dåliga lönen som tysklärare? Bli tysk lärare”, uppmanar ett fackförbund.
Båda citaten är typiska exempel på reklamhumor. De är ordlekar. Att man i en rubrik kan leka med skillnaden mellan tysklärare och tysk lärare tyder på att vår språkliga medvetenhet är hög. Poängen går ju bara fram om man begriper vad en särskrivning är. I försäkringsbolagets annons gällde det att uttala ”är liten” rätt. Det klarar alla, samtidigt som de är lite stolta när de löst ordleken. Både roade och nöjda. Så lockas en kund.

Humor har varit en del av reklamen sedan sextiotalet. Den etablerades i annonsspråket ungefär samtidigt som avsändaren blev vi och du med läsarna.
När annonsen roar oss, blir vi på gott humör en stund. Grundtanken med humorn är att vi i samma veva ska bli vänligt inställda till den produkt som annonsen handlar om. Humor ska helt enkelt få reklam att fungera bättre.
Med tanke på hur vanligt det har blivit med humor i reklam kunde man därför tänka sig att den vore en omhuldad företeelse på landets reklambyråer. Det kanske den är, men när någon i branschen har något att säga om reklamskämten brukar det vara negativt. ”Ordvitsarens gyllene tidevarv är förbi”, skrev Love Lundquist redan 1978. Och så sent som hösten 2007 skrev Krister Maxe: ”Humor kan döda hela annonsen.” Båda är copywriter.
I teorin ogillas alltså det språkliga skämtet, men i praktiken är det ständigt närvarande. Och det finns ett gott skäl till det senare. Humor får oss inte bara att bli glada, den har en djupare innebörd än så. Dessutom tycks den ha blivit en så integrerad del av reklamen att den inte går att kasta ut.

Humorn ingår numera i de förväntningar vi har på reklam. Utan humor blir reklamen främmande. Det betyder inte att det är exakt samma sorts ordlekar som används om och om igen.
”Att krocka med en Volvo är väldigt säkert. Om du sitter i en SAAB.”

Här bygger reklamhumorn på överraskningsmomentet som uppstår när man efter den första meningen plötsligt förstår att det inte är en annons för Volvo. Kanske går läsaren tillbaka och undrar hur det kom sig att han eller hon tog miste och inser att ordet med är dubbeltydigt. Dubbeltydighet är en typisk ordlek som är vanlig i reklam från sextiotalet och framåt.

Men den verkliga uppmärksamheten skapas förstås i det oväntade att man leker med konkurrenten. Så är det också när Frälsningsarmén vill att vi ska ge pengar. En spänning mellan Gud och mammon uppstår i rubriken: ”Gud har gett oss tio bud. Nu behöver vi några hundra till.”
Samma typ av dubbeltydighet lockar Potatisinstitutet med:
”Potatisen tillhör oss. Sverige är ett potatisland. I vår mattradition har det mesta på tallriken kretsat kring just potatisen.”
Här är annonsens budskap i sig inte så brännande att det kan förutsättas engagera mottagaren. Men vi behöver inte köpa något, budskapet är allt skribenten vill att vi ska förstå. Och då kan man gärna bli övertydlig i sitt vitsande. Ordleken används först för att locka läsaren till annonsen. Reklamskribenten drar sedan ut på det och ger i en ytterligare mening en förklaring.

Att utgå från ett etablerat ord och låta det betyda något annat, är ett ofta använt humorgrepp i reklam. Volvo har använt ordet sportbil om bilar som har gott om plats för sportutrustning. SAS har använt luftmotstånd för att peka ut dem som förordar tåg och bil i stället för flyg. I reklamen handlar dessa ordlekar om tillfälliga betydelseförändringar.

Vissa ordlekar tycks passa bättre till en viss typ av reklam. Det finns en antik ordlek som kallas zeugma. Ordet är grekiska och kan översättas ungefär med ’sammanokning’ eller ’sammanbindning’, och består i att två eller flera helt olika objekt förbinds med ett och samma ord. Ett klassiskt zeugma är Falstaff fakirs ”Det första enkeåret tillbragte hon i förtviflan, det andra i Åmål”.

I reklamsammanhang har zeugmat mest använts för allvarsamma budskap: ”Claes får ut 25 000 kronor i månaden men inte ett öre från bankomaten.” Handikappombudsmannen.
Zeugma tar en del utrymme i anspråk. Kanske är det längden som gör att den passar för budskap med allvar. Det har den i så fall gemensamt med den paradigmatiska ordleken, som bygger på att

förväntade ord eller fraser byts ut mot oväntade. En annons för Systembolaget har följande rubrik: ”Våra produkter kan göra dig ful, fet och olycklig.”
Är det något annonser gör, så är det att framhäva så många fördelar som möjligt med en produkt. Systembolaget gör det omvända.
I typfallet är det ändå det underhållande som är humorns huvudfunktion. Så här låter det i en annons från en tapettillverkare: ”Lägg gärna rabarber på våra gammaldags kökstapeter.” Frasen lägga rabarber på något är ursprungligen en skämtsam ombildning av frasen lägga embargo på något (en så kallad folketymologi).
I annonsen används rabarberna bokstavligt – tapeterna går att torka av.

Det går att se vissa mönster i hur humorn används. I de fall reklamen handlar om att sälja produkter, använder man helt enkelt humor bara för att det är kul. Men när det inte handlar om att sälja, används humorn för att tydliggöra allvarliga situationer, som olika missförhållanden. Humor är så vanligt att det är svårt att hitta annonser som inte alls innehåller något som är tänkt att vara kul. Vilket kanske inte är så underligt, eftersom reklam lever på att ha ett personligt förhållningssätt. Just det vänskapliga är det större mönstret där humorn ingår. Reklamen är vi och du med mottagarna, och frågor och utrop är lika vanligt i annonser som i vilket vardagligt samtal som helst. Den språkliga lekfullheten blir nästan logisk i det sammanhanget.

1.B Einar Korpus: „Igre riječi su imperativ u reklamama“

Teško je pronaći oglas koji nije zabavan. Unatoč tome, igre riječi imaju nizak status u jeziku reklama.

„Osiguravamo svakoga, od boga do uboga“, kaže veliko osiguravajuće društvo. „Dosta ti je niske profesorske plaće? Ne predaj se, predaj u Njemačkoj“, poziva jedan savez strukovnih sindikata.

Oba citata tipični su primjeri reklamnog jezika, tj. igre riječi. Sposobnost poigravanja razlikom između dvostrukog značenja glagola „predaj“ ukazuje na visoku jezičnu svijest. Poanta je jasna samo ako čitatelj shvaća razliku u značenju. U oglasu osiguravajućeg društva radilo se o pojavljivanju riječi „bog“ unutar riječi „ubog“. Svi to razumiju, a istovremeno su i malo ponosni kada shvate igru riječi. Zabavljeni su i zadovoljni – tako se privlači kupac.

Humor se koristi u reklamama od 60-ih godina prošlog stoljeća. U reklamnom jeziku utemeljio se je otprilike kada smo mi postali pošiljatelji, a vi primatelji naših poruka.
Kada nas reklama zabavi, neko ćemo vrijeme biti dobre volje. Osnovna ideja humora jest da ćemo jednako pozitivno doživjeti i proizvod koji se reklamira. Jednostavno rečeno, zbog humora će reklama bolje funkcionirati.
S obzirom na učestalost pojave humora u reklamama, moglo bi se zaključiti da se radi o zaštićenom fenomenu državnih agencija za oglašavanje. Humor to možda i je, ali kad god netko iz struke ima nešto za reći o vicevima u reklamama, to obično bude negativno. „Rok trajanja igara riječi istekao je“, napisao je Love Lundquist još 1978. Još u jesen 2007. je Krister Maxe pisao da „humor može ubiti čitav oglas.“ Obojica su copywriteri.
Jezični se vicevi, dakle, u teoriji ne odobravaju, ali su u praksi stalno prisutni, za što postoji dobar razlog. Osim što nas razveseljava, humor ima i dublje značenje. Uz to je postao toliko integralan dio reklama da ga je nemoguće iskorijeniti.

U današnje vrijeme humor je sastavni dio očekivanja koja imamo od reklama. Bez njega nam je reklama strana. Ipak, to ne znači da se konstantno ponavlja identična vrsta igara riječi.
„Sudariti se s Volvom veoma je sigurno. Ako sjedite u SAAB-u.“
Ovdje se reklamni humor temelji na trenutku iznenađenja koji nastaje kada, nakon čitanja prve rečenice, iznenada shvaćamo da se ne radi o reklami za Volvo. Čitatelj se možda vraća, pitajući se što je propustio, te shvaća dvosmislenost riječi „s“. Dvosmislenost je tipična igra riječi koja se u reklamama koristi od 60-ih godina naovamo.

Međutim, prava se pozornost privlači neočekivanim poigravanjem s konkurentima. Jednako kao i kada nas Vojska spasa traži novac. Tenzija između Boga i bogatstva koja se pojavljuje u naslovu: „Bog je ljubav, ali od ljubavi se ne živi.“

Istom vrstom dvosmislenosti privlači nas i Institut za krumpir sa sloganom: „Krumpir nam pripada. Švedska je zemlja krumpira. Na našem se tanjuru sve vrti oko njega.“

Ovdje poruka reklame nije toliko goruća tema da sama po sebi izazove zanimanje primatelja. Od nas se ne traži da nešto kupimo, jedino što pisac želi je da poruku razumijemo. Tada je direktnost

šale dobrodošla. Igre riječi u reklami prvenstveno se koriste kako bi privukle čitatelja. Na temelju toga, pisac zatim daje objašnjenje u sljedećoj rečenici.

Udaljavanje od ustaljenog značenja riječi i dodavanje novog značenja česte su metode postizanja humora u reklamama. Pojmom „sportski automobil“ Volvo definira automobile koji imaju mjesta za sportsku opremu. SAS koristi „otpor zraku“ kako bi opisao one koji umjesto aviona zagovaraju vlak i automobil. U reklamama se ove igre riječi baziraju na privremenoj promjeni značenja.

Određene igre riječi smatraju se odgovarajućima za određenu vrstu reklame. Postoji antička igra riječi koja se zove zeugma. Radi se o grčkom pojmu koji se otprilike može prevesti kao „spajanje“ ili „povezivanje“ i sastoji se od povezivanju dvaju ili više različitih objekata istom riječju. Klasična zeugma fakira Falstaffa je „Prvu godinu provela je u očaju, drugu u Åmålu.“

U kontekstu oglašavanja, zeugma se najviše koristi u ozbiljnim porukama: „Claes diže 25 000 kuna mjesečno, ali ni lipe iz bankomata,“ Pravobranitelj za osobe sa invaliditetom.
Zeugma zauzima dio prostora i u zahtjevima. Možda je duljina čini prikladnom za ozbiljne poruke. U tom slučaju, to joj je zajedničko s paradigmatskom igrom riječi koja se temelji na zamjeni očekivane riječi ili fraze neočekivanom. Oglas za Systembolaget, švedski državni monopol maloprodaje alkohola, glasi: „Naši proizvodi učinit će vas ružnima, debelima i nesretnima.“
Ako išta, reklame ističu što veći broj prednosti nekog proizvoda. Systembolaget radi suprotno. U pravilu je zabava ipak glavna funkcija humora, kao u sljedećem oglasu jednog proizvođača tapeta: „Ne plačite za mlijekom prolivenim po našim kuhinjskim tapetama.“ Idiomatski izraz „plakati za prolivenim mlijekom“ u prenesenom značenju znači „žaliti za nečime“ (pučka etimologija), ali u ovom oglasu funkcionira i u svom doslovnom značenju. Naime, značenje prolijevanja relevantno je u kontekstu proizvoda koji se oglašava, a komičan efekt nastaje kada čitatelj shvati da se tapete mogu osušiti.

Možemo uočiti određene obrasce uporabe humora u reklamama. Ako im je cilj prodaja proizvoda, humor se koristi samo zato što je zabavan. Kada se ne radi o prodaji, ukazuje na ozbiljne situacije, poput različitih problema.

Humor je toliko uobičajen da je teško pronaći oglase koji uopće ne sadrže nešto što se smatra zabavnim. Što i nije toliko čudno, s obzirom na to da se reklame temelje na osobnom pristupu. Upravo je taj prijateljski pristup najbitnija sastavnica humora. Reklame su na ti s primateljima, a pitanja i uzvici jednako su uobičajeni u oglasima kao i u bilo kojem svakodnevnom razgovoru. U tom kontekstu jezična razigranost postaje gotovo logična.

2.A Olof Jonmyren: "Den mätta katten ser sig alltid som störst"

Vem är katt nog för att få sväng på regeringsbildningen?

Efter valet är det inte givet vem som blir orkesterledare.

Statsminister Stefan Löfven skriver på DN Debatt (9/4) om hur han ser på regeringsbildning vid en oklar situation. Det finns ett antal scenarior som kan vara mer eller mindre sannolika och mer eller mindre genomförbara. Det kräver en viss ödmjukhet i tonen om det ska lyckas.

Alla snubbar vill ju vara katt.

När jag läser utläggningen finner jag mig nynna på en gammal Disney-låt, från Aristocats med svensk text av Doreen Denning. Ni vet den där katterna jazzar så vilt att de faller igenom flera våningsplan.

Svensk politik framförs numera i en något säregen tonart. Men det är lika bra att försöka vänja sig. Den som kritiserar blockpolitiken gör för det första klokast i att inte ta den egna positionen för given.

Ett öppet sinne ger bättre taktkänsla. Men i Löfvens resonemang landar det tyvärr i att det bara är han som kan leda en blandad orkester. Undantaget är om Alliansen skulle få egen majoritet – och ja, det är ju ädelmodigt att erkänna. Även om han under dagen utvidgade detta till att största koalition som kan få igenom sin budget bör få styra.

Det må vara en bekväm utgångspunkt att vänta på soffhörnet på att övriga ska samlas runt en. Men det är en vek strategi, särskilt för den som ägnat en stor del av valrörelsen att baktala alla på sin högra sida. Att sedan kritisera Moderatledaren för att han och hans parti – liksom övriga

Alliansledare – har sagt sig rösta nej till att huvudkonkurrenten bildar regering, är särskilt slugt. För det är precis den strategi som Socialdemokraterna har levt efter under en lång tid.

Men bara en katt förstår sig på't.

Det är bra att Löfven lovar att inte låta Sverigedemokraterna avgöra regeringsbildningen. Det borde innebära att han avgår om SD:s nedlagda röster skulle kunna hålla honom kvar vid makten, utan enbart bilda minoritetsregering med stöd eller passivt stöd av Alliansen eller något av dessa fyra partier. Fast det står inte i texten – och det är fullt medvetet så.

Med ett sånt corny spel blir man genast en del utav stenåldern.

Det går inte att kräva att andra ska "lägga partitaktiken åt sidan, ta gemensamt ansvar och sätta Sveriges bästa först", om man inte själv föregår med gott exempel. Nog för att det kan vara så att Löfvens högkvarter tror sig göra just detta med att erbjuda sig leda en regering över blockgränserna, men det visar hur van den mätta katten blivit vid att alltid får ligga närmast den öppna spisen. Det svänger helt enkelt inte.

Ett fyrkantigt spel gör att allting blir fel, varje ton han tar.

För den som gapar efter för mycket, tappar lätt bort stycket. Det kan faktiskt vara så att den enda som inte bör bli statsminister i ett oklart parlamentariskt läge är den som själv har suttit vid makten. Den som verkligen vill vara med och spela stor musik i svårt läge, får först visa sig redo att anpassa tonerna efter sammanhanget. Där ingen regerar vidare, utan alla börjar om.

2.B Olof Jonmyren: „Sita mačka ne lovi miševe"

Tko je dovoljan mačor da napravi zaokret u formiranju Vlade?
Nakon izbora nije sigurno tko će njome dirigirati.
U debati švedskog dnevnog lista „Dagens Nyheter" (od 4.9.) švedski premijer Stefan Löfven daje

svoje viđenje formiranja Vlade u nejasnoj situaciji. Postoji određen broj scenarija koji mogu biti više ili manje vjerojatni i izvedivi. Za uspjeh je potrebna određena poniznost u tonu.

Svi tipovi žele biti mačori.

Dok čitam njegovo izlaganje, pjevušim staru Disneyevu pjesmu iz filma „Mačke iz visokog društva“, u prijevodu Sandre Kalogjere. Sigurno znate, onu u kojoj mačke toliko divlje sviraju džez da propadnu kroz nekoliko katova zgrade.

Švedska se politika trenutno izvodi u specifičnom tonalitetu, ali bilo bi dobro pokušati se na njega naviknuti. Kritičarima isključive politike za početak bi bilo mudro ne uzimati svoju poziciju zdravo za gotovo.

Otvoren um pruža bolji osjećaj za takt. Međutim, Löfvenova argumentacija nažalost se svodi na to da samo on može voditi mješoviti orkestar. Iznimka bi bila da Alijansa, desna koalicija, dobije vlastitu većinu – i da, plemenito je to priznati. Iako je Löfven tijekom dana proširio tu izjavu rekavši da bi najveća koalicija koja može donijeti proračun trebala upravljati Vladom.

Sjedenje prekriženih ruku i čekanje na njeno formiranje sigurno je udobna polazišna točka. To je ipak loša strategija, posebice za nekoga tko je velik dio predizborne kampanje posvetio klevetanju svih na desnoj strani. Posebno je prepredeno kasnije kritizirati vođu *Moderata* zbog toga što su on i njegova stranka – kao i ostali vođe Alijanse – rekli da će glasati protiv sastavljanja Vlade glavnog konkurenta. Upravo je to strategija kojom se socijaldemokrati već dugo služe.

Ali samo jedan mačor zna znanje

Dobro je to što Löfven obećaje da odluku o formiranju Vlade neće prepustiti Švedskim demokratima. To bi trebalo značiti da on daje ostavku ako bi ga samo SD-ovi suzdržani glasovi održavali na vlasti, ali samo ako bi izgradio manjinsku Vladu s podrškom ili pasivnom podrškom Alijanse ili neke od njenih četiriju stranaka. Samo što to ne stoji u tekstu – i to namjerno.

Zbog smiješne svirke već si ispao iz utrke.

Ne možemo zahtjevati od drugih da „ostave stranačku taktiku po strani, preuzmu zajedničku odgovornosti i stave dobrobit Švedske na prvo mjesto", ako sami ne pružamo dobar primjer. Dovoljno je to što Löfvenov stožer vjeruje da radi upravo to time što nude vođenje Vlade preko granica blokova, što pokazuje koliko se lako siti mačor navikne na otvoreni kamin. Što se ne mijenja tek tako.

Jedno znaj, zastarjela svirka nema dobar kraj

Tko visoko leti, nisko pada. Jedini koji ne bi trebao biti premijer u nejasnoj parlamentarnoj situaciji možda je zapravo onaj na vlasti. Onaj koji silno želi biti uključen i glasno svirati u teškim okolnostima trebao bi najprije biti spreman prilagoditi tonove kontekstu. Tamo više nitko ne vlada, već svi počinju ispočetka.

3.A Widmark, M., och Brunell, L.: "Gustava & Tex går till kungen"

Kapitel 1: Snyggast i djurparken

Gustava är en struts som bor i en djurpark, men det kommer hon snart glömma bort. En flicka och hennes pappa står och tittar på Gustava.

Åh, vad stor hon är, säger flickan.

Hon heter Gustava, läser pappan på en skylt.

Är hon en fågel? frågar flickan.

Gustava blänger på henne. *Det är väl klart att jag är en fågel! Jag är ju en struts! Ser du inte det?* tänker hon. *Världens största fågel, jättestör och jättestark.*

Gustava är en struts, förklarar pappan.

En studs? säger flickan. Studsar hon?

Oj, oj, oj, vilken korkad unge! tänker Gustava.

Pappan skrattar och säger att Gustava är en struts, och att hon nog inte kan studsa.
Kan jag visst om jag vill, tänker Gustava.
- Men hon kan äta vädligt mycket, säger pappan. Hon äter det mesta som kommer i hennes väg.

- Men varför går hon ensam i hagen? frågar flickan. Hon ser inte glad ut.

För att hagen är min! Och jag vill vara ensam, tänker Gustava.

- Jag vet inte, säger pappan. De andra djuren kanske är rädda för henne. För att hon är så stor.
- Jag tror hon är ledsen och känner sig ensam, säger flickan.

Ensam! fnyser Gustava. *Dumma unge! Kan jag få hur många vänner jag vill. Men jag vill inte ha några vänner!*

I Gustavas djurpark bor också några marsvin, minigrisar, kaniner och dvärghöns. Varje dag kommer det barn till djurparken. Av alla djur tycker de mest om Gustava.

Djurskötaren Danielsson gillar däremot inte Gustava. Hon ska ha den största hagen och den bästa maten, och en gång nöp hon honom i rumpan när han vände ryggen till.

Just idag är Danielsson på extra dåligt humör, för han kan inte hitta sin röda radioapparat. Han älskar att lyssna på sporten, och han kan inte förstå vart radion har tagit vägen. Han har letat överallt!

- Nu får ni flytta på er, säger han till pappan och flickan.

Danielsson pekar på en lyftkran. Det är nämligen så att Gustava ska få ett nytt regnskydd. Onödigt, anser Danielsson. Men Gustava tycker precis tvärt om. *Det är minsann på tiden att jag får ett fint hus, så populär som jag är!* tänker Gustava och nynnar på en liten sång.

Snyggast i parken och underbart smart
Älskad av alla – omedelbart!
Stilig lång hals och kraftiga ben
Musklerna hårda som hårdaste sten.

Men nu har jag svalt en liten apparat
Och inifrån magen hörs en massa prat
För jag lyckades faktiskt inte få bort den
Så ibland när jag gapar då kommer sporten!

RADION LÅTER:

DOMAREN BLÅSER OCH MATCHEN ÄR SLUT
SPJUTKASTAR'N KASTAR SITT VASSASTE SPJUT
HÖJDHOPPAR'N HOPPAR DEN HÖGSTA HAN KAN
OCH BOXAR'N BOXA' SÅ HART – SÅ HAN VANN.

Klart att de gillar en sådan som mig
Djurparkens egen puddingpastej!
Ögon med fransar som kan flirta och locka
blinka och blunda som den sötaste docka.

Fjädrar på stjärten så vackra och smäckra,
fötter med klor så knotiga och läckra.
Men så kommer ljuden ifrån magen
om sportande fånar som förstör hela dagen.

Plötsligt skriker Gustava till.

- Hjälp! Vad är det som händer!

Jo, högt över Gustavas huvud har lyftkranen tappat en trave brädor. Och nu ramlar de rakt ner mot Gustava!

Kapitel 2: Gustava träffar en lyktstolpe

PANG! Låter det när brödorna slår i marken - precis bakom Gustava!

Gustava blir vettskrämd och börjar springa. Först springer hon runt, runt i sin hage. Fortare och fortare går det. Sedan rusar hon rakt igenom staketet!

Danielsson får kasta sig åt sidan. Han ser hur Gustava fortsätter genom minigrisarnas lerpöl och över hönsgården, förbi kaninerna och rakt ut genom entren till djurparken. Hon galopperar vilt in mot den stora staden.

Djurskötare Danielsson reser sig upp och borstar av sina byxor. Han ler för sig själv.

Äntligen är jag av med henne, tycker han.

Gustava galopperar vidare. Hon varken ser eller hör. Hon bara springer och springer och springer!

Över stock och över sten.
springer hon på snabba ben.
Bilars tutor - mänskors skrik
nu har Gustava fått paniiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiik.

Ja, Gustava springer i full fart ända tills det säger tjong och hon krockar med en lyktstolpe.

Tjong och dong,
i en lyktstång.
Aj i huvudknoppen,
det var slutet på galoppen.

Gustava sätter sig på rumpan och små fjädrar dansar runt hennes huvud. En farbror med stort skägg sitter på en bänk och tittar på henne.

Gustava reser sig på vingliga ben. Hon känner sig så konstig - och hon minns inte längre vem hon är!

- *Jag kommer ihåg att jag heter Gustava*, mumlar hon. Sedan kör radion igång i magen.

MÅLVAKTEN SLÄNGER SIG EFTER BOLLEN, MEN HAN HAR INTE EN CHANS, SÅ STÅR DET FEM-NOLL.

Radion tystnar när Gustava stänger näbben.

- *Vilka leder?* frågar farbrorn.

Gustava sätter sig tungt bredvid honom. Hon tittar på farbrorn. Jag kanske är en sån där? tänker hon och lägger huvudet på sned. Jag har ju också två ben, och en rund mage. Fast jag har ju inte så där mycket hår i ansiktet.

Gustava drar lite i farbrorns skägg med näbben.

- Sluta! säger farbrorn. Du var mig en konstig fågel. Var kommer du ifrån?

Ja, det undrar jag också, tänker Gustava. Hon reser sig och går långsamt iväg längs trottoaren. *En fågel*, tänker hon. *Han sa att jag var en fågel. Det är alltid en början.*

Plötsligt står hon framför en stor, ståtlig port med en skylt som berättar att hon har kommit till Kungliga parken.

Här, tänker Gustava. *Här i Kungliga finns det nog många fåglar. Säkert finns det nån som är som jag.*

Hon kliver in i sätter sina stora, knotiga strutsfötter på den krattade grusgången.

I djurparken börjar Danielsson ångra sig. *Tänk om inga barn vill komma hit nu, när Gustava inte är här*, tänker han oroligt. *Då kommer ju djurparken att stängas. Och vad ska jag då jobba med?*

Danielsson slänger ett rep över axeln. Han måste fånga Gustava och stänga in henne i hagen igen.

Kapitel 3: Aja baja lilla kaja

Gustava går vidare på den knastrande grusgången. *Nånstans måsta jag ju hitta en fågel som är som jag*, tänker hon.

På en grön papperskorg med en vacker guldkrona på sitter en kaja och river efter matrester.

Nämen! tänker Gustava när hon får syn på den gråsvarta fågel. *Jag kanske är en sån där?*

Hon hör hur kajan sjunger:
Ät upp maten, diska faten,
ansa klorna, putsa skorna,
sluta gapa, inte rapa,
bocka och niga,
det är finast att tiga.

Aja baja lilla kaja
åh, vilket gnäll
från morgon till kväll
från pappa och mamma
som säger detsamma:

Inte göra si och inte göra så
Men gör likadant - det gör båda två!
Men jag, jag klarar mig så bra,
jag har inte några fel och inga rätt,
jag lever helt enkelt på mitt eget sätt!

Svara artigt, inte kartigt,
inget bjäbb, håll din näbb,
fjädrarna blanka,
inte vanka som en anka,
niga och buga
det är fullt att ljuga

Ja! tänker Gustava glatt. Det där är jag. Jag är en kaja. Så där tuff är jag också.

Gustava går närmare kajan.

- Flytta lite på dig, säger Gustava. Jag vill också sitta på papperskorgen.
- Men, va? Näe! säger kajan. Du är ju jättestor!
- Och? säger Gustava.

Med ett skutt hoppar hon upp på papperskorgen. Kajan flaxar ner och landar på gräsmattan. Gustava tittar sig nöjt omkring.

- En kaja, säger hon. Tänk att jag är en kaja. Det känns faktiskt riktigt bra.

Hon krånglar ner näbben i papperskorgen för att leta efter lite mat, såsom kajor gör. Men då hörs en knirrande och knarrande under henne. Och plötsligt viker sig papperskorgen med ett brak.

- Du är ju inte klok! skriker kajan och hoppar upp och ner av ilska. Nu har du förstört kungens papperskorg!
- Kungens? säger Gustava förvånat.
- Ja, för det här är nämligen en kunglig park, säger kajan.
- Bor det en riktigt kung här i parken? frågar Gustava.

Kajan nickar trött till svar.

- Då kan jag ju gå till honom och fråga vem jag är! säger Gustava glatt. En kung vet nog allt, skulle jag tro.
- Gör vad du vill. Bara du försvinner härifrån, säger kajan.

Just när Gustava ska svara kör radion igång igen!
PUCKEN GLIDER IN I MÅÅÅÅÅÅÅÅÅÅÅÅL!

- Vilka är det som lirar? frågar kajan.
- Äsch, svarar Gustava och går vidare.

Samtidigt springer Danielsson genom staden med repet över axeln.

3.B. Widmark, M., i Brunell, L.: „Gustava i Tex u posjeti kralju“

Poglavlje 1: Najljepša u parku

Gustava je nojica koja živi u zoološkom vrtu, ali to će ona ubrzo zaboraviti. Djevojčica i njen tata zastanu i pogledaju Gustavu.

„Ah, kako je velika“, kaže djevojčica.
„Zove se Gustava“, tata pročita na natpisu.
„Je li ona ptica?“ upita djevojčica.
Gustava blene u nju. *Pa naravno da sam ptica! Ja sam noj, zar ne vidiš?* misli ona. *Najveća ptica na svijetu, veoma velika i jaka.*

„Gustava je noj“, objašnjava tata.
„Gnoj?“ upita djevojčica.

Jao, jao, budalastog li djeteta! misli Gustava.

Tata se smije i kaže da je Gustava noj, a ne gnoj.
Mogu biti i gnoj ako hoću, misli Gustava.
„Ali može jako puno pojesti“, kaže tata. „Pojede većinu stvari koje joj se nađu na putu.“
„Ali zašto je sama na pašnjaku?“ upita djevojčica. „Ne izgleda sretno.“

Zato što je pašnjak moj! I želim biti sama, misli Gustava.
„Ne znam“, odgovara tata. „Možda je se druge životinje boje zato što je tako velika.“
„Mislim da je tužna i usamljena“, kaže djevojčica.

Usamljena! frkne Gustava. *Glupa mladež! Mogu imati prijatelja koliko hoću. Ali ne želim prijatelje!*

U Gustavinom zoološkom vrtu žive još i zamorci, patuljaste svinje, kunići i pijetlići. Djeca svakodnevno posjećuju taj zoološki vrt. Od svih životinja najviše im se sviđa Gustava.

Međutim, čuvar zoološkog vrta Danielsson ne voli Gustavu. Ona ima najveći pašnjak i najbolju hranu, ali jednoga dana ga je uštipnula za stražnjicu kada joj je okrenuo leđa. Baš danas je Danielsson posebno loše volje jer ne može pronaći svoj crveni radio. Voli slušati sport i nije mu jasno gdje je radio mogao nestati. Posvuda ga je tražio!
„Pomaknite se“, kaže tati i djevojčici.
Danielsson pokazuje na dizalicu. Gustava će, naime, dobiti novu nadstrešnicu. Nepotrebno, smatra Danielsson. Ali Gustava se ne slaže s njim. *Bilo je i vrijeme da dobijem lijepu kućicu, kada sam već ovako popularna!* misli Gustava i krene pjevušiti pjesmicu.

U parku od mene bolje nema,
Zavole me svi – bez problema!
Vrat mi je dug, a noge mi snažne,
Vjeruj mi, te priče nisu lažne.

Jednog dana radio sam pojela
Srećom, nisam se razboljela
Samo non-stop bučim
Pa k'o luda zvučim!

ZVUCI RADIJA:
SUDAC SVIRA, MEČ GOTOV JE,
BACAČ BACA NAJOŠTRIJE KOPLJE
SKAKAČ SKAČE ŠTO VIŠE U ZRAK
BOKSAČ UDARA - POBJEĐUJE ČAK

Kad me vidiš, pamet ti stane,
Zanijemiš i sunce ti svane!
Trepavice moje poglede mame,
Nema kome osmijeh ne izmame.

Perje mi je lijepo i tanko,
Pandže k'o moje želi svatko.
Uto iz želuca začuje se zvuk,
i dan mi pokvari navijački puk.

Gustava iznenada grakne.
„Upomoć! Što se to događa!“

Pa, visoko iznad Gustavine glave dizalica je ispusila hrpu dasaka. I sada padaju ravno prema Gustavi!

Poglavlje 2: Gustava upoznaje stup ulične rasvjete

BUM! Začuje se kad daske udare o tlo - točno iza Gustave!
Prestravljena Gustava dadne se u trk. Isprva okolo naokolo svoga pašnjaka. Sve brže i brže, sve dok nije projurila ravno kroz ogradu!
Danielsson se je morao baciti u stranu. Vidio je Gustavu kako nastavlja kroz lokvu patuljastih svinja i kroz kokošinjac, pored kunića i ravno na izlaz zoološkog vrta. Divlje je galopirala prema gradu.

Čuvar Danielsson ustane i otrese hlače, smijući se za sebe.
Konačno sam je se riješio, pomisli.
Gustava galopira dalje. Niti vidi, niti čuje. Samo trči, trči i trči!

Preko gora, mora i planina,
neviđena je njena brzina.
Trube automobila, vrisak ljudi,
Gustava od panike poluuuuuuuuuuuuuuuudi.

Da, Gustava trči punom brzinom sve dok se ne začuje *tras*, a ona se sudari sa stupom ulične rasvjete.

Bum, tras, tap i tup,
Gustava se je zabila u stup.
Glava je boli, aj aj aj,
Galopu njenom došao je kraj.

Gustava sjeda na tlo, dok joj ptičice plešu oko glave. Neki striko s dugom bradom sjeda na klupu i zagleda se u nju.

Gustava se diže na klimave noge. Osjeća se čudno - više se ne sjeća tko je!
„Sjećam se da se zovem Gustava“, mumlja ona. Zatim se opet začuje radio iz želuca.

GOLMAN SE BACA ZA LOPTOM, ALI NEMA ŠANSE, OSTAJE PET-NULA.

Radio se stiša kada Gustava zatvori kljun.
„Tko vodi?“ upita striko.
Gustava se baci na klupu pored njega. Pogleda u striku. Možda sam netko takav? pomisli i nakrivi glavu. I ja imam dvije noge i okrugli trbuh. Samo što nemam toliko dlaka na licu.

Gustava iščupa malo strikove brade kljunom.

„Dosta!“ reče striko. „Čudna si mi ti neka ptica. Odakle dolaziš?“
Da, to se i ja pitam, misli Gustava. Ustaje i polako odlazi pločnikom. *Ptica,* misli ona. *Rekao je da sam ptica. I to je nešto.*

Iznenada se nađe ispred ogromnih, veličanstvenih vrata s natpisom koji kaže da je došla do ulaza u Kraljevski park.

Ovdje, misli Gustava. *Ovdje u parku ima mnogo ptica. Sigurno postoji netko poput mene.*

Ulazi i zakorači svojim velikim, kvrgavim, nojevskim stopalima na pograbljanu šljunčanu stazu. U zoološkom vrtu, Danielsson se počinje premišljati. *Što ako djeca više neće htjeti dolaziti, sada kada Gustava nije ovdje,* razmišlja on zabrinuto. *Tada će se zoološki zatvoriti. I čime ću se onda ja baviti?*

Danielsson prebaci uže preko ramena. Mora uloviti Gustavu i vratiti je natrag na njen pašnjak.

Poglavlje 3: Ne to, fuj to

Gustava krene dalje, pod nogama joj šljunak krcka. *Negdje moram pronaći pticu nalik meni,* pomisli ona.

Na zelenoj kanti za smeće s lijepom zlatnom krunom sjedi čavka i trga ostatke hrane.
Vidi, vidi! pomisli Gustava kad ugleda sivo crnu pticu. *Možda sam nešto ovakvo?*

Čuje kako čavka pjeva:

Tanjur moraš oprati,
cipele ulaštiti,

prestani zijevati,
lijepo je pozdraviti,
i mirna biti.

Ne to, fuj to,
oh, kakva tlaka
od jutra do mraka
od tate i mame
stalno iste drame:

Nemoj ovako, nemoj onako
Napravi baš – k'o oni jednako!
Ali ja i sama snalazim se,
nisam u krivu, nisam u pravu,
samo slušam vlastitu glavu!

Ponašaj se lijepo,
ne brbljaj naslijepo,
Pokupi perje za sobom,
ne vrludaj ulicom,
pozdravi susjeda,
ne laži nikada.

Da! pomisli Gustava radosno. *To sam ja. Čavka. I ja sam tako opaka.*
Gustava priđe čavki.
„Daj se malo pomakni“, reče Gustava. „I ja želim sjesti na kantu.“
„Ma kako? Ne!“ reče čavka. „Ogromna si!“
„Pa?“ reče Gustava.

Jednim skokom skoči na kantu za smeće. Čavka odlepršа i sleti na travnjak. Gustava zadovoljno pogleda oko sebe.

„Čavka“, reče ona. „Mislim da sam čavka. Stvarno je dobar osjećaj.“

Onda zavuče kljun u kantu da pronađe nešto hrane, baš kao i čavke. Ali tada se ispod nje začuje škripa. Kanta za smeće se konačno slomi uz tresak.
„Ti nisi normalna!“ povikne čavka i poskoči gore dolje od ljutnje. „Uništila si kraljevu kantu za smeće!“

„Kraljevu?“ iznenađeno će Gustava.
„Da, naime, ovo je kraljevski park“, reče čavka.
„U ovom parku živi pravi kralj?“ upita Gustava.

Čavka umorno kimne glavom.
„Onda mogu ići k njemu i pitati ga tko sam!“ radosno će Gustava. „Kralj sve zna, rekla bih.“
„Radi što hoćeš, samo da nestaneš odavde“, reče čavka.
Baš kada je Gustava htjela odgovoriti, opet se začuo radio!
PAK KLIZI U GOOOOOOOOOOOOOL!
„Što to svira?“ upita čavka.
„Meh“, odgovora Gustava i krene dalje.

Danielsson istovremeno jurca gradom s užetom prebačenim preko ramena.

4.A MatHem.Se: Allmänna villkor

MatHem i Sverige AB, org.nr. 556775-7264 (”Bolaget”) driver webbsidan MatHem.se med tillhörande appar (tillsammans ”Webbsidan”), tillsammans ”MatHem”. Utförliga kontaktuppgifter och övrig information om Bolaget framgår på Webbsidan. Via Webbsidan kan du köpa varor från Bolaget och från extern säljare vars produkter Bolaget inte säljer utan endast distribuerar (”Externsäljare”).

1. Allmänt

1.1 Dessa allmänna villkor (”Villkoren”) är tillämpliga för alla som genomför köp av varor och tjänster från Bolaget och Externsäljare (”Kund”). För köp från Externsäljare gäller dock i första hand Externsäljarens villkor.

1.2 Kund godkänner dessa Villkor samt MatHems Integritetspolicy i samband med köp via Webbsidan. I tillägg godkänner Kunden även Externsäljarens gällande köpvillkor när Kunden genomför ett köp från Externsäljaren via Webbsidan (se nedan för specifik information). Dessa köpvillkor finns på respektive Externsäljares webbplats t.ex. www.winefinder.se/kopvillkor.

1.3 Genom att godkänna MatHems Villkor verifierar Kunden att hen har fyllt 18 år, är myndig och har full juridisk rätt att ingå avtal med annan part. Genom att godkänna Externsäljarens köpvillkor verifierar Kunden att hen uppfyller Externsäljarens köpvillkor vilka kan innebära att Kunden t.ex. måste ha fyllt 20 år. MatHem accepterar, enligt svensk lag, inte kreditköp till personer under 18 år. MatHem förbehåller sig rätten att i enskilda fall neka eller ändra en Kunds beställning om Kunden nekas att genomföra köpet av MatHems betalningsförmedlare, att MatHem misstänker att Kunden uppgivit felaktiga personuppgifter eller det finns andra sakliga skäl. I det fall person måste ha förmyndares samtycke för att kunna registreras som Kund på MatHem måste samtycke lämnas av förmyndare till MatHem före registrering genom att kontakta MatHems kundtjänst (se Webbsidan för kontaktinformation).

1.4 MatHem reserverar sig för slutförsäljning samt eventuella bild- och skrivfel på Webbsidan, exempelvis fel i produktbeskrivning eller innehållsförteckningen, felaktiga priser, felaktigt maxantal vid beställning av en vara, eller felaktig information angående om en vara finns i lager. MatHem har rätt att korrigera sådana eventuella fel och att ändra eller uppdatera informationen när som helst. Om felaktigt pris (eller antal produkter för angivet pris) har angetts för en vara som Kunden har beställt kommer MatHem att meddela Kunden om detta och invänta Kundens godkännande av det korrigerade priset (eller antalet) fram till dess att Kundens order har påbörjat att plockas och i det fall godkännande ej erhålls ha rätt att ta bort varan från Kundens order. All bildinformation på Webbsidan ska uteslutande ses som illustrationer. Sådana illustrationer kan inte garanteras återge det antal varor Kuden erhåller eller varans exakta utseende, funktioner eller ursprung. MatHem ansvarar inte för information inklusive bilder på Webbsidan som kommer från tredje part.

1.5 Webbsidan ägs av MatHem. Innehållet på Webbsidan ägs av MatHem eller dess licensgivare (som kan vara en Externsäljare). Informationen är skyddad genom bland annat immaterialrättsliga och marknadsrättsliga lagar. Detta innebär att varumärken, firmanamn,

produktnamn, bilder och grafik, design, layout samt information om varor, tjänster och annat innehåll inte får kopieras eller användas utan skriftligt godkännande från MatHem.

2. Avtal och Beställning

2.1 För att kunna göra ett köp via Webbsidan måste Kunden acceptera Villkoren. Genom att acceptera Villkoren förbinder sig Kunden att följa Villkoren i sin helhet, samt bekräftar att hen tagit del av informationen i vår Integritetspolicy och vår Cookiepolicy.

2.2 När Kunden slutfört en beställning av MatHem kommer MatHem att bekräfta Kundens beställning. Ett avtal om köp av MatHem ingås först när MatHem slutligt bekräftat Kundens beställning inklusive vilka varor som har plockats per e-post från MatHem till Kundens. MatHem uppmanar Kundens att spara denna orderbekräftelse för eventuella kontakter med MatHems kundtjänst. MatHem förbehåller sig dock rätten att ändra eller avboka Kundens bekräftade order fram till dess att ordern har levererats, om leveranshinder uppstår och detta hinder orsakats av omständighet utanför MatHems kontroll exempelvis enligt punkterna 1.3 (Kunds betalningsförmåga eller vilseledande information), 1.4 (slutförsäljning eller bild- och/eller skrivfel) eller 10 (Force Majeure). Ett avtal om köp av Externsäljare ingås först när Externsäljaren slutligt bekräftat Kundens beställning inklusive vilka varor som har plockats per e-post till Kunden, om inte annat framgår av Externsäljarens köpvillkor.

2.3 Kunden kan lägga, ändra i och avboka order fram till den stopptid som gäller för den valda leveranstiden. En order som består av dels varor köpta av MatHem, dels varor köpta av Externsäljare kan ha olika stopptider för respektive del. Stopptiden är normalt fram till kl 23:59 dagen innan Kundens valda leveransdag, men undantag förekommer. De vanligaste undantagen är: i) färdiga matkassar - dessa måste avbokas minst 8 dagar före leveransdagen, ii) leveranstider märkta med en blå klocka – ändringar och avbokningar måste för dessa ske tidigare än fram till kl 23.59 dagen före, t.ex. före kl 13:00 dagen innan leveransdagen eller fram till 23.59 två dagar innan leveransdagen, och iii) samma-dag-leverans - ändringar och avbokningar måste för dessa ske före kl 13.00 på leveransdagen. Andra undantag kan förekomma t.ex. beroende på vilka varor som Kunden beställt och Kunden måste säkerställa vilken stopptid som gäller för vald leveranstid.

4.B. MatHem.Se: Opći uvjeti poslovanja

MatHem i Sverige AB, matični broj 556775-7264 („Kompanija"), dioničko je društvo koje se bavi maloprodajnom trgovinom hrane putem interneta. Vodi web stranicu *MatHem.se* s pripadajućim aplikacijama (zajedničkim imenom „Web stranica"), zajedničkim imenom „MatHem". Detaljni kontakt-podaci i ostale informacije o Kompaniji navedene su na Web stranici. Putem web-stranice moguće je kupiti robu ove Kompanije i vanjskih prodavatelja čije proizvode kompanija ne prodaje, već samo distribuira („Vanjski prodavatelj").

1. Opće odredbe

1.1 Ovi opći uvjeti poslovanja (u nastavku „Uvjeti") vrijede za svakoga tko kupuje robu i usluge Kompanije i Vanjskih prodavatelja („Kupac"). Nasuprot tome, prilikom kupnje od Vanjskog prodavatelja primjenjuju se njegovi opći uvjeti poslovanja.

1.2 Kupnjom na web-stranici Kupac prihvaća navedene Uvjete te *MatHem*-ova pravila o zaštiti privatnosti. Kupnjom na web-stranici Kupac dodatno prihvaća i uvjete kupnje Vanjskog prodavatelja kada putem web-stranice kupi njegov proizvod (više o tome vidjeti niže). Navedeni uvjeti kupnje nalaze se na web-stranici određenog Vanjskog prodavatelja, npr. www.winefinder.se/kopvillkor.

1.3 Prihvaćanjem Uvjeta *MatHem*-a Kupac potvrđuje da je punoljetan te da ima zakonsko pravo sklapanja ugovora s drugom strankom. Prihvaćanjem uvjeta Vanjskog prodavatelja Kupac potvrđuje da ispunjava njegove uvjete, što može značiti da je Kupac npr. napunio 20 godina. Sukladno švedskom zakonu, *MatHem* ne odobrava kupnju na kredit osobama mlađima od 18 godina. *MatHem* zadržava pravo u pojedinom slučaju odbiti ili promijeniti narudžbu Kupca ako transakcija bude odbijena od strane *MatHem*-ova pružatelja usluga, ako *MatHem* posumnja u istinitost Kupčevih osobnih podataka ili iz drugih objektivnih razloga. U slučaju da osoba mora imati suglasnost skrbnika kako bi se registrirala kao Kupac na *MatHem*-u, skrbnik je obavezan dostaviti potvrdu *MatHem*-u prije registracije kontaktiranjem korisničke podrške (vidjeti web-stranicu za kontakt-informacije).

1.4 *MatHem* ne snosi odgovornost za konačnu prodaju te za eventualne pogreške na slikama ili u tekstu web-stranice, primjerice pogreške u opisu ili sadržaju proizvoda, pogrešne cijene,

pogrešnu količinu prilikom naručivanja proizvoda, ili pogrešne informacije o stanju zaliha. *MatHem* zadržava pravo ispravljanja takvih eventualnih pogrešaka te na promjenu ili ažuriranje informacija u svakom trenutku. Ako je navedena pogrešna cijena (ili količina proizvoda za navedenu cijenu) za proizvod koji je Kupac naručio, *MatHem* će o tome obavijestiti Kupca te očekivati Kupčevu potvrdu izmijenjene cijene (ili količine) sve dok Kupčeva narudžba nije preuzeta za dostavu i u slučaju da se potvrda ne dobije, *MatHem* zadržava pravo uklanjanja proizvoda iz Kupčeve narudžbe. Sve slike na Web stranici služe isključivo u ilustrativne svrhe. *MatHem* ne garantira da takve ilustracije prikazuju količinu proizvoda koju će Kupac primiti, kao ni njihov točan izgled, funkciju ili porijeklo. *MatHem* ne odgovara za informacije ili slike na web-stranici koje dolaze od treće osobe.

1.5 Vlasnik Web stranice je *MatHem*. Vlasnik sadržaja Web stranice je *MatHem* ili njihov davatelj licence (koji može biti i Vanjski prodavatelj). Informacije su zaštićene zakonom o intelektualnom vlasništvu i tržišnim zakonom. To znači da se *brand*, ime kompanije, imena proizvoda, slike, grafika, dizajn, *layout*, kao ni proizvodi, usluge i ostali sadržaj ne smije kopirati ili koristiti bez pisanog odobrenja *MatHem*-a.

2. Ugovor i Narudžba

2.1 Kupac mora prihvatiti Uvjete kako bi mogao kupovati putem Web stranice. Prihvaćanjem Uvjeta Kupac se obvezuje u potpunosti slijediti Uvjete, te potvrđuje da je upoznat s našom Izjavom o privatnosti te Izjavom o kolačićima.

2.2 Nakon što Kupac provede narudžbu kod *MatHem*-a, *MatHem* će je potvrditi. Ugovor o kupnji od *MatHem*-a sklopljen je tek nakon što *MatHem* završno potvrdi Kupčevu narudžbu, uključujući robu koju je Kupac naručio putem e-pošte. *MatHem* upozorava Kupca da čuva potvrdu narudžbe u slučaju kontaktiranja korisničke podrške *MatHem*-a. *MatHem* zadržava pravo promjene ili storniranja Kupčeve potvrđene narudžbe sve dok se ona ne dostavi, ako se pojavi prepreka isporuke, i ako je ta prepreka uzrokovana okolnostima izvan kontrole *MatHem*-a, primjerice prema točkama 1.3 (Kupčeva sposobnost plaćanja ili davanje pogrešnih informacija), 1.4 (završna rasprodaja ili slikovna i/ili tiskarska pogreška) ili 10 (*force majeure*). Ugovor o kupnji od Vanjskog prodavatelja sklopljen je tek nakon što Vanjski prodavatelj završno potvrdi

Kupčevu narudžbu, uključujući robu koju je Kupac naručio putem e-pošte, osim ako Vanjski prodavatelj ne navodi drugačije u svojim uvjetima prodaje.

2.3 Kupac može dodati, promijeniti i otkazati narudžbu sve do roka za otkazivanje koji vrijedi za odabrani rok isporuke. Narudžba koja se djelomično sastoji od proizvoda kupljenih od *MatHem*-a te djelomično od Vanjskog prodavatelja ima različite rokove isporuke za pojedine dijelove. Uobičajen rok za otkazivanje je 23:59 na dan prije Kupčevog odabranog dana isporuke, ali postoje iznimke. Najčešće su iznimke: i) unaprijed pripremljene vrećice s namirnicama – moraju se otkazati najmanje 8 dana prije dana isporuke, ii) rokovi isporuke označeni plavim satom promjene i otkazivanja moraju se obaviti dan prije do 23:59, npr. prije 13:00 na dan prije dana isporuke ili do 23:59 dva dana prije isporuke; i iii) dostava-na-dan – promjene i otkazivanja moraju se obaviti prije 13:00 na dan isporuke. Moguće su i druge iznimke, npr. ovisno o robi koju je Kupac naručio/-la te Kupac mora utvrditi koji rok otkazivanja vrijedi za odabran rok isporuke.

4. KROATISKA KÄLLTEXTER OCH SVENSKA ÖVERSÄTTNINGAR

1.A Turistička zajednica grada Zagreba: „Zagreb danas“

Kad budete šetali zagrebačkim ulicama, razgledavali njegove spomenike, upoznavali umjetničke zbirke… vi ćete mu se diviti. Ali kad budete sjedili u nekoj od njegovih kavana, šetali ulicama i parkovima ili pak razgovarali s ljudima, vi ćete Zagreb voljeti. I već pri prvom susretu znat ćete – ljubav je to na prvi pogled, onoliko jača koliko je i poznanstvo dulje i prijateljstvo veće.

Dobrodošli u Zagreb

U Zagrebu ćete osjetiti atmosferu velegrada, ali, na sreću njegovih stanovnika i gostiju, i neposrednost osobitih susreta. Od hotela do kazališta, Gornjim gradom ili uskim donjogradskim uličicama, kojima vječna utrka s vremenom nisu ništa oduzeli... sve je to moguće proći pješice i sve budi osobite emocije.

Ima nešto osobito u jesenjem šuštanju lišća dok prolazite Zrinjevcem, u odsjaju plinskih svjetiljaka Gornjega grada i pjesmi uličnih pjevača... ima nešto samo vaše u atmosferi zagrebačkih kavana u predvečerje, kada suton briše dnevne odsjaje, u treperenju svijeća zagrebačke Katedrale ili Kamenitih vrata...

I dok onaj užurbani, poslovni ritam igrom svjetlosti i sjena neprimjetno nestaje, drugi se budi pozivnicom na svevremenske ili moderne kazališne predstave i koncerte, u restorane ili pak klubove za mlade. Zagreb je poseban grad, nikad do kraja ispričana priča, kojoj i vi dodajete svoju čaroliju. Jednostavno, Zagreb ima dušu. A vi, vi imate Zagreb...

Zagreb – njegove ulice i spomenici – žive tisućljeće. Ipak, svoju najveću vrijednost on mjeri trenutkom koji nam poklanja, ljepotom i osobnošću koje dijeli s nama. I on je tako veći za našu radost, mi bogatiji za prijateljstvo s gradom čije su ga vrijednosti uvrstile u popis europskih umjetničkih gradova, a osobnost u riznicu našega srca.

Ako gradovi imaju srce...

Ako gradovi imaju srce – a pouzdano imaju – onda je zagrebačko srce Trg bana Josipa Jelačića, jedan od simbola i prepoznatljivih zagrebačkih razglednica. Središnje mjesto grada cilj je i krajnja točka svih onih koji se – a da se ništa ne dogovaraju – ondje nalaze. Ako ste s nekim dogovorili susret, a niste rekli gdje, vi ste i bez riječi spominjali baš ovo mjesto... jer, na Trg bana Jelačića vode svi zagrebački putovi...

Ulični svirači, stručci cvijeća i radost slučajnih susreta dio su njegove svakodnevice. Tu se "ispod sata" dogovaraju susreti, započinju nove ljubavi ili se – "na kavici poslije placa" – govori o politici, nogometu i drugim "sudbinskim" temama... tu uvijek netko nekoga traži i dočekuje.

Cijelim trgom dominira kip hrvatskoga bana Josipa Jelačića na konju. I oboje su – i ban i spomenik – važan dio burne hrvatske povijesti. Kod fontane Manduševac legenda se isprepliće sa stvarnošću te za novčić priziva sreća. Uostalom, je li vas ikada iznevjerilo ono u što ste svim srcem vjerovali?

Zagrebački vremeplov

Poželite li ponekad odjenuti frak ili krinolinu i uz zvukove glazbe koju "čujete" u tišini otputovati u zamišljeni svijet umjetnosti i umjetnika? Zaplesati s njima i – barem na trenutak – učiniti da njihov svijet postane vaš, a vaš njihov? U samom središtu grada, na Zrinjevcu, jedno je od najromantičnijih zagrebačkih odredišta, zeleno i cvjetno zagrebačko šetalište i odredište ljubitelja umjetnosti. Ljepota će cvjetnih lijeha, vodoskoci te – uvijek važan, ali iz godine u godinu zbog klimatskih promjena sve zanimljiviji – meteorološki stup privući znatiželjnike, zaljubljene ili slučajne prolaznike.

Malo je gradova poput Zagreba u kojima se gradske ulice i parkovi tako prožimaju. Zrinjevac, koji je dobio ime po hrvatskom banu Nikoli Šubiću Zrinskom, prvi je u nizu osam zagrebačkih parkova. On je ujedno zbog umjetničkih galerija koje ga okružuju, Glazbenog paviljona i bista hrvatskih povijesnih ličnosti koje se u njemu nalaze možda najljepši zagrebački put u hrvatsku povijest. Ali otkrit ćete ondje i vrijedna djela svjetski priznatih umjetnika, uroniti u bogatu riznicu Arheološkog muzeja koja čuva i svjetske raritete i na čudesan način povijest suprotstavlja dnevnim gradskim ritualima.

U samom je središtu Zrinjevca Glazbeni paviljon na kojem su se od kraja XIX. stoljeća održavali i još se – po uzoru na to prošlo vrijeme – ljeti održavaju promenadni koncerti. Oživi tada Zrinjevac osobitim zvukovima, frakovima i krinolinama te, barem na trenutak, izbriše granice koje dijele stoljeća. Ne, Zrinjevac nije običan park, on priča priče prošlosti, ali – s rukom u ruci zaljubljenih, toliko puta ispričanim bajkama i dječjim smijehom – ispisuje i radost sadašnjosti. Doista, plešete li?!

Obavezno zastati...

Tko zna koliko ste puta njime prošli, a da niste zastali i koliko biste još puta mogli proći, a da ostanete prikraćeni za njegovu ljepotu i sadržaj?! Jer, Strossmayerov trg – kolikogod bile lijepe njegove fasade i kolikogod bio privlačan njegov park – više je od predaha i užitka u izvanjskoj ljepoti. On je prava umjetnička riznica, druga karika u dugom nizu parkova zagrebačkog središta, ali i još mnogo toga.

Dočekuju vas ovdje biste znamenitih hrvatskih književnika te spomenik biskupu Strossmayeru koji je izradio poznati hrvatski kipar Ivan Meštrović. Tu je palača Moderne galerije, hrvatskog nacionalnog muzeja likovnih umjetnosti XIX. i XX. stoljeća te na istoj adresi kabinet grafike Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

U Strossmayerovoj galeriji, u zgradi Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, mnogi su radovi poznatih umjetnika, najvećim dijelom talijanskih slikarskih škola, ali i remek-djela El Greca, Goye i još mnogih drugih slavnih umjetnika. Da grad ima umjetničke putokaze, baš ovdje bi pisalo: obavezno zastati...

Ako ste, poučeni nekim drugim iskustvima, uz pojam željezničkih kolodvora vezivali sumorne slike, vrijeme je da ih zbog Zagreba promijenite. Ili barem uvažite izuzetak. Dva trga – Starčevićev i Tomislavov – samo su drugo ime za park, mnogo prekrasnog cvijeća, vodoskok...

Drugo ime dobrodošlice

Zgrada Glavnog kolodvora nijemi je svjedok mnogih sudbina, odlazaka i dolazaka. Jeste li ikada pomislili koliko je ljudi kroz nju prošlo od kraja XIX. stoljeća kada je izgrađena, koliko su sudbina promijenili vlakovi koji pored nje prolaze?!

Za mnoge je goste baš ona prvi susret s gradom, a spomenik kralju Tomislavu, prvom kralju srednjovjekovne Hrvatske, prepoznatljiva zagrebačka slika. S druge je strane ovaj trg omeđen Umjetničkim paviljonom. A između njih je park, mnogo cvijeća i klupa koja vas čeka.

Baš vas. Ali, ni tu nije kraj – na obližnjem Starčevićevom trgu, koji nosi ime hrvatskoga političara i književnika, ponovo cvijeće i park s vodoskokom te prekrasna zgrada legende i sinonima zagrebačkog hotelijerstva, znamenitog Hotela Esplanade.

Predah ili cilj, učionica prirode ili skrovita čitaonica... sve je to Botanički vrt, još jedna karika u nizu parkova u samom središtu grada, a ambijentom i ugođajem toliko daleko od gradskog ritma. Teško je reći – osobito ako niste botaničar – što je presudno za to da biljke, prenesene iz svojih podneblja, negdje ostaju i rastu. I izabiru li uopće ljudi biljke ili su ipak one odabrale njih?!

Čovjek i priroda

U Botaničkom vrtu – s obnovljenim Vrtnim paviljonom – čak je deset tisuća biljaka iz cijelog svijeta, svaka lijepa i zanimljiva na svoj način. Jednim dijelom Botanički vrt uređen je u stilu engleskog parka, s krivudavim stazama i slobodnim skupinama drveća i grmlja, a u drugom pak dijelu vlada stroža forma pravilnih i simetričnih linija francuskog parka.

Botanički je vrt pravo učilište prirode, prilika da se u tišini čita knjiga ili jednostavno uživa u prirodi. A od Botaničkog vrta put, tamo preko ceste, vodi do Marulićevog trga, na kojem je i spomenik tom hrvatskom književniku. Tu je i vrhunsko djelo secesije, zgrada nekadašnje Nacionalne i sveučilišne knjižnice, a danas Državnog arhiva Hrvatske.

Poklonicima umjetnosti na dar

Na Rooseveltovom trgu možete sjesti i uživati u ljepoti zgrade nekadašnje gimnazije i prekrasnog parka ispred nje. Već zbog toga bit ćete bogatiji za još jednu lijepu zagrebačku sliku. Ali ako samo odškrinete svijet umjetničke riznice Muzejskoga prostora Mimara, ostat ćete zadivljeni njegovim vrijednostima i otputovati u daleke svjetove umjetnosti.

1.B Zagrebs Turistbyrå: "Zagreb idag"

Välkommen till Zagreb

När du promenerar genom Zagrebs gator, njuter av monumenten, lär känna konstsamlingarna, måste du beundra Zagreb. När du sitter i någon av dess kafeterior, promenerar genom dess parker eller pratar med människor, kommer du att förälska dig i staden. Och redan vid första mötet kommer du att veta - det är kärlek vid första ögonkastet som blir starkare ju längre bekantskapen varar och större blir också vänskapen. I Zagreb kan du känna storstadens atmosfär, men också särskilda mötens omedelbarhet, lyckligtvis för dess invånare och gäster.

Från hotell till teatrar, genom Övre staden eller smala gränder i Nedre staden, som har stått sig mot tidens tand… Allt detta kan man promenera genom och allt detta väcker särskilda känslor.

Det är något speciellt med höstens ljud som man förnimmer när man går genom parken Zrinjevac, med spegelbild av Övre stadens ljus och med gatusångarnas sång... Det finns någonting som bara är ditt i kafeteriornas atmosfär tidigt på kvällen, när skymningen släcker dagsljuset, i det flackande ljuset från Zagrebs katedral eller Stenporten...

Och medan stadens hektiska rytm med shopping och nöjen omärkligt försvinner till samspelet mellan ljus och skugga, vaknar en helt ny rytm och bjuder in till tidlösa eller moderna teaterföreställningar och konserter, restauranger eller klubbar för ungdomar. Zagreb är en speciell stad, en aldrig helt berättad saga, som du lägger din egen magi i. Det är helt enkelt så att Zagreb har en själ. Och du, du har Zagreb...

Zagreb - dess gator och monument - har levt i ett årtusende. Men dess högsta värde är ögonblicket som staden ger oss genom att dela med sig till oss av sin skönhet och sin personlighet. Därigenom blir Zagreb ännu större, och vi blir berikade med vänskapen med en

stad. Dess värde har placerat den på listan över Europas märkligaste städer, och dess personlighet har gett Zagreb nyckeln till våra hjärtan.

Om städer har ett hjärta...

Om städer har ett hjärta - och det har de säkert - är Ban Jelačićs torg Zagrebs hjärta. Det är en av Zagrebs symboler och välkända scener. Stadens centrala punkt är målet och slutdestinationen för alla dem som - utan att ha planerat någonting - möts där. Om du har stämt möte med någon utan att ha sagt var, har du nämnt denna plats utan ett ord... För alla Zagrebs vägar bär till Ban Jelačićs torg...

Gatusångarna, blombuketterna och tillfälliga mötens glädje är delar av Zagrebs vardag. "Under klockan" stämmer man möten, nya kärlekar föds, eller - "till kaffet efter besöket på marknaden Dolac" - diskuterar man politik, fotboll och många andra ämnen "av stor betydelse"... Där söker man alltid upp eller träffar någon.

Hela Ban Jelačićs torg domineras av statyn av den kroatiska banen Josip Jelačić till häst. De båda - banen och hästen - är en viktig del av Kroatiens stormiga förflutna. Vid Manduševacs fontän möter sagan verkligheten och där kan man finna lyckan genom att kasta en slant. Har du för övrigt någonsin blivit sviken av något som du trott på av hela ditt hjärta?

Zagrebs tidsmaskin

Önskar du ibland att du kunde klä dig i en frack eller en krinolin och, med musikens ljud som du "hör" i tystnaden, resa till konstens och konstnärernas fantasivärld? Att dansa med dem och - åtminstone för ett ögonblick - göra deras värld din egen, och tvärtom? I stadens själva centrum, på Zrinjevac, ligger en av Zagrebs mest romantiska destinationer, en grön och blommig promenad och konstälskarnas mötesplats. Vackra blomsterrabatter, springbrunnar och - den alltid viktiga, men mer intressanta för varje år som går på grund av klimatförändringarna - väderstationen lockar de nyfikna, de förälskade och de förbipasserande.

Det finns få städer som Zagreb, där gator och parker vävs samman på ett sådant sätt. Zrinjevac, som har fått sitt namn efter den kroatiska banen Nikola Šubić Zrinski, är först i raden av Zagrebs

åtta parker. Omgiven av flera konstgallerier, Musikpaviljongen och byster av kroatiska historiska gestalter är den kanske Zagrebs vackraste väg till Kroatiens historia. Där kan du dessutom upptäcka världsberömda konstnärers värdefulla verk , eller fördjupa dig i Arkeologimuseets rika samling som förvarar världsrariteter och, på ett förunderligt sätt, gör historien till en kontrapunkt till stadens dagliga ritualer.

I Zrinjevacs själva centrum ligger Musikpaviljongen, där promenadkonserter har ägt rum på sommaren sedan slutet av 1800-talet fram till idag, fortfarande som i de gamla tiderna. Då återupplivas Zrinjevac med särskilda ljud, frackar och krinoliner och, åtminstone för ett ögonblick, raderar den gränser mellan århundradena. Zrinjevac är ju ingen vanlig park, utan den berättar historiens berättelser, men – tillsammans med de förälskade, med sagor som redan återberättats så många gånger och med barns skratt - skapar den också dagens glädje. Verkligen, dansar du?!

Obligatoriskt att stanna upp en stund här...
Vem vet hur många gånger du har passerat det utan att ha stannat upp, och hur många gånger skulle det kunna hända igen, så att du blir berövat dess skönhet och allt det har att erbjuda?! För - Strossmayers torg - oberoende av hur vackra dessa fasader är eller hur lockande dess park är - är mer än en plats att ta rast och njuta av den yttre skönheten. Det är en riktig konstsamling, den andra länken i den långa kedjan sammansatt av Zagrebs centrala parker, men också mycket mer.

Du välkomnas av berömda kroatiska författares byster, samt biskop Strossmayers staty, skapat av den kända kroatiska skulptören Ivan Meštrović. Här hittar du på samma adress både Moderna galleriet, Kroatiens nationella museum för bildkonst från 1800- och 1900-talet, och Kroatiska akademien för vetenskap och konst.

I Strossmayers galleri, som delar byggnaden med Kroatiska konst- och vetenskapsakademien, kan man se kända konstnärers verk, mestadels italienska mästare, men också El Grecos, Goyas och många andra berömda konstnärers mästerverk. Om staden hade konstnärliga vägvisare, precis här skulle stå: obligatoriskt att stanna upp en stund...

Om du har, på grund av tidigare upplevelser, förknippat järnvägsstationer med dystra bilder, är det dags att förändra det på grund av Zagreb. Eller bara erkänna att konst- och

vetenskapsakademien finns. Två torg - Ante Starčevićs och Kung Tomislavs - är bara ett andra namn för en park, massor av vackra blommor, en springbrunn...

Att säga välkomna med andra ord

Centralstationens byggnad är ett tyst vittne till många öden, avgångar och ankomster. Har du någonsin undrat hur många människor har passerat därigeonm sedan slutet av 1800-talet när den byggdes, hur många öden har förändrats av de tåg som åker bredvid den?!

Just denna byggnad är för många gäster det första mötet med staden, och statyn av kung Tomislav, medeltida Kroatiens första kung, är en av Zagrebs karakteristiska bilder. På andra sidan avgränsas torget av Konstpaviljongen. Emellan ligger parken, mycket blommor och bänkar som väntar på dig.

Just dig. Det finns dock mer - i närheten ligger Ante Starčevićs torg, döpt efter den kroatiska politikern och författaren, mer blommor, en park med en springbrunn och den legendariska undersköna byggnaden som är en synonym till Zagrebs hotellindustri, berömda Hotel Esplanade.

En rast eller ett mål, ett naturklassrum eller ett hemligt läsrum... Allt detta är Botaniska trädgården, en annan länk i kedjan av parker i Zagrebs själva centrum, vars omgivning och atmosfär avlägsnar den från stadens rytm. Det är svårt att säga - särskilt om man inte är botaniker - vad är det är som avgör om växter, transporterade från deras klimat, stannar och växer någonstans. Och är det dessutom människor som väljer växter, eller är det tvärtom?!

Människan och naturen

I Botaniska trädgården - med den renoverade Trädgårdspaviljongen - finns det så många som tio tusen växter från hela världen, varje av dem vacker och intressant på sitt eget sätt. Delvis är Botaniska trädgården inredd som en engelsk park, med krokiga stigar och fritt grupperade träd och buskar, och delvis regerar det en strängare form av tydliga och symmetriska linjer, som i en fransk park.

Botaniska trädgården är en riktig naturskola, en möjlighet att läsa en bok i tystnaden eller bara njuta av naturen. Och vägendärifrån leder, å andra sidan gatan, till Marko Marulićs torg, där denna kroatiska författares staty står. Här står också jugends mästerverk, en byggnad som tidigare var hem till National- och universitetsbiblioteken, och är idag Kroatiska statsarkivet.

En gåva till konstälskare

På Roosevelts torg kan du sitta och njuta av skönheten av ett tidigare gymnasium och undersköna parken framför det. Redan det ska berika dig med en ny bild av Zagreb. Om du dock bara öppnar dörren till världen av Mimara museums konstkassa, ska du bli imponerad av dessa värden och resa bort till konstens avlägsna världar.

2.A Valentina Matić: „Inteligencija i školski uspjeh“

Sažetak

Inteligencija kao sposobnost razmišljanja, planiranja, rješavanja problema, brzog učenja i učenja iz iskustva nerijetko se usko povezuje sa školskim uspjehom. Školski uspjeh možemo definirati kao stupanj postizanja znanja i vrijednosti koja su propisana nastavnim planom i programom. Howard Gardner, renomirani američki psiholog, stvorio je tzv. podjelu inteligencije. Baza takvog pristupa jest posjedovanje svakog od podskupova u određenoj količini što na kraju daje cjelinu inteligencije. Podskupovi ili tipovi inteligencije koje Gardner navodi su: jezična inteligencija, logička, glazbena, prostorna, tjelesna, prirodoslovna, interpersonalna, intrapersonalna i egzistencijalna. Istraživanja pokazuju da je količina vremena koju djeca provodu u školi vrlo povezana s IQ-om. Što više vremena djeca provode u školi, što se više obrazuju, povećava se njihova IQ. Vjerojatno objašnjenje tog rezultat je da nastavnici vježbaju s djecom odgovoriti na činjenična pitanja, rješavati probleme i naučiti određena znanja im pomažu odgovoriti na pitanja koja se pojavljuju u testovima, a koji se temelja na gradivu naučenom u školi. Ipak od krucijalne je važnosti naglasiti da iako inteligencija ima utjecaja na školski uspjeh, ona ga ne definira. Na postojanje afiniteta prema određenom području se može utjecati no važno je razumjeti da većina radnji i znanja ima bazu u genetskom materijalu čovjeka. Dakle, školski uspjeh nije mjerilo inteligencije.

Ključne riječi: inteligencija, školski uspjeh, škola, tipovi inteligencije, darovitost

Uvod

Inteligencija uključuje sposobnost razmišljanja, planiranja, rješavanja problema, razmišljanja apstraktno, razumijevanja složenih ideja, brzog učenja i učenja iz iskustva. Umjesto toga ona odražava širu i dublju sposobnost razumijevanja naše okoline. Školski uspjeh možemo definirati kao stupanj postizanja znanja i vrijednosti koja su propisana nastavnim planom i programom. Ocjene su sredstvo određenog društvenog komuniciranja.

Čovjek je jedinstveno i racionalno biće koje posjeduje vještinu inteligencije. Ona ga čini posebnijim od životinja jer se ne bazira na instinktu, već na mogućnosti logičkog mišljenja, kritičke dedukcije i kreativnosti. No, kao što je za svaku vještinu potrebno usavršavanje, tako je i inteligenciju potrebno „trenirati“ tijekom godina. Posljedično, stupanj razvijenosti te vještine varira unutar populacije te ovisi o brojnim unutarnjim i vanjskim čimbenicima. Stavka koja se često povezuje s inteligencijom, a zapravo je nezavisna od nje, jest školski uspjeh.

Od krucijalne je važnosti naglasiti da iako inteligencija ima utjecaja na školski uspjeh, ona ga ne definira. Zaključno, školski uspjeh nije mjerilo inteligencije. Čovjek kao racionalno biće, krajnji rezultat evolucije, diči brojnim karakteristikama nepoznatim ostatku života na zemlji. Jedna od njih je i razvijena inteligencija koja se ne bazira na instinktivnom djelovanju već na dobro promišljenim radnjama. “Biti inteligentan” želja je i potreba svakog pojedinca.

Svakodnevno funkcioniranje umreženo je sa svim oblicima inteligencije te predstavlja zahtjev prisutan u svakoj ljudskoj djelatnosti. Raznoliki zadatci pojavljuju se da bismo ih pokušavali što uspješnije riješiti. U školovanju je najvažnija inteligencija koju mjere testovi. Psiholog Eysenck definira intelektualne zadatke kao one koji zahtijevaju učenje novih, međusobno povezanih činjenica i principa, primjenu tih činjenica i principa na nove situacije, uočavanje ili otkrivanje odnosa među činjenicama i sl.

Pošto je naglašena posebnost te mentalne karakteristike, njena svojstvenost čovjeku, razumljivo je da je bila tema brojnih istraživanja, članaka, knjiga i udžbenika. Unatoč tome, teško je stvoriti konsenzus mišljenja koji bi definirao inteligenciju i njene podskupove na jednak način. Ono oko

čega se svi ipak slažu jest činjenica da se svaki pojedinac rađa s određenom količinom inteligencije, koju kasnije razvija sukladno vlastitim afinitetima i mogućnostima.

Različite su i definicije inteligencije i u osnovi definira se kao paralela između sposobnosti učenja i posljednično primjene naučenog. Često se inteligencija usko povezuje s razinom obrazovanja odnosno profesionalnim dostignućem pojedincem. Definiranjem i podjelom inteligencije bavili su se brojni psiholozi te je proučavanje dimenzija razvoja u tom pogledu rezultiralo brojnim istraživanjima i analizama.

Howard Gardner, renomirani američki psiholog, stvorio je tzv. podjelu inteligencije. Baza takvog pristupa jest posjedovanje svakog od podskupova u određenoj količini što na kraju daje cjelinu inteligencije. Podskupovi ili tipovi inteligencije koje Gardner navodi su: jezična inteligencija, logička, glazbena, prostorna, tjelesna, prirodoslovna, interpersonalna, intrapersonalna i egzistencijalna.

Nadalje, tih devet tipova grupirano je ovisno o predmetu interesa. Odnosno, prva je skupina ona čiji su predmet interesa materijalne stvari i u tu skupinu spadaju prostorna, tjelesna i prirodoslovna inteligencija. Zatim, iduća je skupina ona koja se bazira na simboličkom značenju i u nju pripadaju lingvistička, glazbena i logičko-matematička sfera inteligencije. Posljednja jest skupina čiji su predmet interesa ljudi i odnosi među ljudima te u nju spadaju interpersonalna, intrapersonalna i egzistencijalna inteligencija.

Lingvistička inteligencija osobito je razvijena kod ljudi s izraženim govorničkim sposobnostima, onima koji lako oblikuju misli u riječi te im savladavanje stranih jezika ne predstavlja problem. U skupinu ljudi kod kojih je razvijena lingvistička inteligencija pripadaju pisci, pjesnici, političari.

Logičko – matematička inteligencija predstavlja sposobnost klasificiranja, povezivanje uzročno – posljedičnih veza te apstraktno mišljenje. Ona je izraženija kod osoba matematičke struke, odnosno statističara, znanstvenika i općenito zanimanja koja se oslanjaju na brojeve i logičko

zaključivanje. Glazbena inteligencije podrazumijeva muzikalnost i sluh za glazbu. Pojedinci izražene glazbene inteligencije imaju osjećaj za dinamiku, boju glasa, ritam i instrumente.

Prostorna inteligencija sastoji se od razumijevanja prostornih odnosa, lakše vizualizacije, snalaženja u prostoru te afiniteta prema bojama i linijama. Takvi se ljudi mogu prepoznati u zanimanjima arhitekata i dizajnera interijera.

Tjelesna ili tjelesno – kinestetička inteligencija uključuje osjećaj za ravnotežu, te visok stupanj okulomotoričke koordinacije. Pojedinci razvijene tjelesne inteligencije lako prenose svoje osjećaje i ideje putem govora tijela. To su kirurzi, pantomimičari i atletičari.

Prirodoslovna inteligencija podrazumijeva osjećaj jedinstva s prirodom. Individue kojima dominira taj tip inteligencije često se osjećaju ugodnije okruženi prirodom. Kod njih je i izražena povezanost s biljkama i životinja, te se logično pronalaze u zanimanjima biologa, aktivista i botaničara.

Intrapersonalna inteligencija okreće se prema čovjeku, ona je tipična za aktualizirane ljude koji postupaju u skladu sa svojim nadama i ciljevima, razumiju vlastite potrebe te ih ne negiraju. Jedna od bitnijih karakteristika intrapersonalne inteligencije jest samodisciplina i izražena snaga volje onih koji se u tom tipu prepoznaju. Smatra se sofisticiranim tipom te vrijedi petnaest do dvadeset i pet jedinica ukupne inteligencije.

Interpersonalna inteligencija jest ona pomoću koje se grade odnosi među pojedincima. Fokusira se na timski rad i zajedničko pronalaženje odgovora, razumijevanje tuđih potreba i aktivno slušanje. Egzistencijalna inteligencija, kao posljednja u skupu tipova inteligencije čiji su predmet interesa ljudi, nosi sa sobom svjesnost o prolaznosti života. Ona se u većini slučajeva ne promatra kao zaseban tip, zbog prirode pitanja koja se postavljaju. Taj tip se odlikuje osjećanjem povezanosti sa svemirom, razumijevanja bitka i bića. Tipična pitanja koja se postavljaju jesu: „Tko smo mi? “, „Zašto smo ovdje?“ , „Kamo idemo? “ itd.

2.B Valentina Matić: “Intelligens och skolframgång“

Innehåll

Intelligens som förmågan att tänka, planera, lösa problem, lära snabbt och lära av erfarenhet förbinds ofta med framgång i skolan. Skolframgång kan definieras som graden av förvärvande av de kunskaper och värderingar som föreskrivs i läroplanen. Howard Gardner, en berömd amerikansk psykolog, har skapat en så kallad indelning av intelligensen. Basen för en sådan inställning är innehavet av en viss mängd av var och en av komponenterna, vilket i slutändan utgör en helhet som är intelligens. Underkategorierna eller typerna av intelligens som Gardner nämner är: språklig intelligens, logisk, musikalisk, rumslig, kroppslig**,** naturalistisk intelligens, interpersonell, intrapersonell och existentiell intelligens. Studier har visat att den tid som barn tillbringar i skolan är nära knuten till deras IQ. Ju mer tid barn tillbringar i skolan, desto mer utbildade blir de, och desto högre blir deras IQ. En möjlig förklaring till detta resultat är att lärare övar barn i att svara på faktafrågor, lösa problem och lära sig vissa färdigheter för att hjälpa dem att svara på frågor som ställs i tester, som är baserade på det material som man lär om i skolan.

Emellertid är det av avgörande betydelse att betona att även om skolframgång påverkas av intelligens, definieras den inte av den. En förkärlek för ett visst område kan påverka, men det är viktigt att förstå att de flesta av ens handlingar och kunskaper är baserade på det mänskliga genetiska materialet. Därför är skolframgång inget viktigt riktmärke för intelligens.
Nyckelord: intelligens, skolframgång, skola, typer av intelligens, begåvning

Introduktion

Intelligens innefattar förmågan att tänka, planera, lösa problem, tänka abstrakt, förstå komplexa idéer, lära snabbt och lära av erfarenhet. Dessutom speglar den en bredare och djupare förmåga att förstå vår omgivning. Skolframgång kan definieras som nivån av de uppnådda kunskaper och värderingar som krävs enligt läroplanen. Betyg är medel för en viss social kommunikation.

Människan är en unik och rationell varelse som besitter färdigheten intelligens. Den skiljer människan från djuren eftersom hennes handlingar inte är baserade på instinkt, utan på möjligheten till logiskt tänkande, kritisk härledning och kreativitet. Emellertid är det så att eftersom alla färdigheter kräver övning, krävs det också „träning“ av intelligensen över tiden.

Följaktligen varierar graden av denna färdighets utveckling inom befolkningen och beror på många interna och externa faktorer. En företeelse som ofta förknippas med intelligens, men som faktiskt är oberoende av den, är skolframgång.

Det är av avgörande betydelse att betona att, även om intelligens påverkar skolframgång, definierar den inte den. Slutligen är skolframgång inget viktigt riktmärke för intelligens. Som rationell varelse och som slutresultat av evolutionen, ståtar människan med många egenskaper som är okända för resten av dem som lever på jorden. En av dem är utvecklad intelligens som inte är baserad på instinktivt beteende utan på genomtänkta handlingar. "Att vara intelligent" är varje individs önskan och behov.

Vardaglig funktion är kopplad till alla typer av intelligens och krävs av varje mänsklig aktivitet. Olika uppgifter uppstår och man försöker lösa dem så framgångsrikt som möjligt. Den viktigaste intelligensen i skolan är den som mätas med test. Enligt psykologen Eysenck är intellektuella uppgifter de som kräver att man lär sig nya, sammanhängande fakta och principer, tillämpar dem på nya situationer, upptäcker relationer mellan fakta och så vidare.

Därför att intelligens är karakteristisk för människan, var den förståeligt föremål för många undersökningar, artiklar, böcker och läroböcker. Det är emellertid svårt att skapa en ömsesidig definition av intelligens och alla dessa underkategorier. Dock håller de alla med om att varje individ föds med en viss intelligens som senare utvecklas i enlighet med ens egna förkärleken och möjligheter.

Det finns olika definitioner av intelligens. I huvudsak definieras den som en parallell mellan inlärningsförmågan och praktisk tillämpning av lärdomarna. Intelligens är ofta nära kopplad till ens utbildningsnivå eller professionell prestation. Många psykologer har arbetat på definitionen och indelningen av intelligens, som har resulterat i många undersökningar och analyser.

Howard Gardner, en berömd amerikansk psykolog, har skapat en så kallade indelning av intelligensen. Enligt hans teori har man varje underkategori i en viss mängd, vilket i slutändan

utgör en helhet. Intelligensen delar han i de följande typerna: språklig, logisk, musikalisk, rumslig, kroppslig, naturalistisk, interpersonell, intrapersonell och existentiell.

Dessutom grupperas de nio typerna enligt deras ämne av intresse. Rumslig, kroppslig och naturalistisk intelligens tillhör den första gruppen, med intresse för materiella ägodelar.
Den nästa gruppen bygger på en symbolisk innebörd och den tillhör språklig, musikalisk och logisk intelligens. Den sista gruppen, med intresse för människor och deras relationer, omfattar interpersonell, intrapersonell och existentiell intelligens.
Språklig intelligens är speciellt utvecklad hos människor med starka muntliga färdigheter. De uttrycker sina tankar och bemästrar främmande språk utan problem. Denna grupp tillhör författare, poeter, politiker.

Logisk intelligens är förmågan att klassificera information, klargöra orsakseffektrelationerna och tänka abstrakt. Den är märkbar i dem som sysslar med matematik, dvs. statistiker, forskare och andra yrken som behandlar tal och logisk tänkande. Musikalisk intelligens innebär musikalitet och musikalisk förmåga. Människor med stark musikalisk intelligens har en känsla för dynamik, röstklang, rytm och instrument.

Rumslig intelligens innebär att kunna förstå rumsliga relationer, att enkelt kunna visualisera, att orientera sig i rummet och att ha en förkärlek för färger och linjer. Sådana människor kan hittas bland arkitekter och inredningsarkitekter.

Kroppslig eller kroppslig – kinestetisk intelligens innebär att ha ett bra balanssinne och en hög grad av okulärmotorisk koordination. Människor med en utvecklad kroppslig intelligens kan enkelt överföra sina känslor och idéer genom kroppsspråk. De är kirurger, mimare och idrottare.

Naturalistisk intelligens innebär känslan av enhet med naturen. Människor med starka naturalistiska intelligensen känner sig ofta bekväma när de är omgivna av naturen. De är också förbundna med växter och djur och man hittar dem, naturligtvis, bland biologer, aktivister och botaniker.

Intrapersonell intelligens vänder sig till människan. Den är typisk för fulländade människor som agerar enligt sina förhoppningar och mål, som förstår sina egna behov och förnekar inte dem. Karakteristiskt för människor i denna grupp är självdisciplin och en stark vilja. Denna typ anses vara en sofistikerad typ av intelligens och omfattar femton till tjugofem enheter av den totala intelligensen.

Interpersonell intelligens hjälper att bygga relationer mellan individer. Den fokuserar på lagarbete, att hitta svar på gemensamma frågor, förstå andras behov och lyssna aktivt.

Den sista typen av intelligensen är existentiell intelligens. Dess ämne av intresse är människor och livets förgänglighet. I de flesta fallen anses den inte som en separat typ, på grund av typen av frågor som ställs. De är förbundna med universum och förståelsen av varelser. De typiska frågorna som ställs är: "Vem är vi? "," Varför är vi här? "," Vart ska vi? "osv.

3.A Robotski usisavač – Upute za uporabu

SENCOR SVC 9031BK / SVC 9031RD

Prije prve uporabe molimo vas da pročitate ove upute za uporabu pažljivo, čak i u slučaju da dobro poznajete rukovanje sa sličnim proizvodima. Koristite ovaj uređaj isključivo u skladu s uputama opisanima u ovoj knjižici. Spremite upute kako biste ih mogli kasnije koristiti.

Sačuvajte originalno pakiranje, uključujući sav materijal za pakiranje, karticu s jamstvom i račun kojim dokazujete da ste kupili uređaj barem onoliko dugo koliko traje jamstveni rok. Ako bude potrebno transportirati ovaj uređaj, zapakirajte ga u originalnu kutiju kako biste osigurali maksimalnu zaštitu.

Sadržaj

1. Sadržaj kompleta 4

2. OPIS 4

2.1 Opis tijela robotskog usisavača..... 4

2.2 Opis upravljačke ploče robotskog usisavača 5

2.3 Funkcije upravljačke ploče 5

2.4 Opis daljinskog upravljača 6

2.5 Opis BAEF3<7 9

2.6 Opis prostornog izolatora 10

3. Rad robotskog usisavača 12

4. Čišćenje i održavanje 14

5. Zamjena baterije 18

6. Vodič za otklanjanje poteškoća 19

7. Tehničke pojedinosti 21

VAŽNE SIGURNOSNE NAPOMENE

1) Pažljivo raspakirajte proizvod i pazite da ne bacite niti jedan dio pakiranja prije nego što provjerite jesu li svi dijelovi uređaja na broju.

2) Ovaj uređaj ne smiju koristiti osobe (uključujući i djecu) sa smanjenim fizičkim, osjetilnim ili mentalnim sposobnostima, nedostatkom iskustva i znanja, osim kad ih ne nadzire osoba odgovorna za njihovu sigurnost.

3) Djecu treba nadzirati kako se ne bi igrala s uređajem.

4) Prije nego što uključite uređaj u struju provjerite je li napon s naljepnice uređaja jednak onom izvoru napajanja.

5) Nikada ne koristite dodatnu opremu osim one koja je isporučena s uređajem ili one koja je za njega namijenjena.

6) Ne stavljajte kabel za struju u blizini vrućih ili oštrih predmeta. Ne stavljajte teške predmete na kabel za struju. Postavite kabel tako da se na njega ne može stati i o njega zapeti. Pazite da kabel za struju ne dodiruje vruće površine.

7) Ako je kabel za struju oštećen, treba ga popraviti ovlašteni servis kako bi se spriječile opasne situacije. Zabranjeno je koristiti uređaj ako je kabel za struju ili utikač oštećen.

8) Nemojte isključivati uređaj iz struje povlačenjem kabla.

9) Ni u kom slučaju ne pokušavajte sami popraviti ili ugoditi uređaj - izlažete se opasnosti od strujnog udara! Prepustite sve popravke ili namještanja specijaliziranoj tvrtki/servisu. Samostalno popravljanje uređaja za vrijeme trajanja jamstvenog roka može poništiti jamstvo.

10) Nikada ne koristite uređaj mokrih ruku ili stopala.

11) Čuvajte ili koristite uređaj daleko od zapaljivih ili nestabilnih materijala ili otopina.

12) Ovaj je proizvod namijenjen uporabi u kućanstvu. Nemojte ga koristiti u industrijskim uvjetima ili na otvorenom prostoru.

13) Ne koristite ovaj proizvod na bilo koji način koji ne odgovara njegovoj namjeni.

14) Ne prskajte uređaj vodom ili bilo kakvom drugom tekućinom. Ne ulijevajte vodu ili bilo kakve druge tekućine u uređaj. Ne uranjajte uređaj u vodu ili bilo kakve druge tekućine.

15) Pazite da uređaj ne dođe u dodir s vodom. Nikada ne koristite uređaj pokraj kade, posude s vodom ili bilo kojeg drugog spremnika vode.

16) Kako biste izbjegli deformacije ili zapaljenje plastičnih dijelova usisavača, nemojte ga izlagati neposrednom sunčevom svjetlu, ne stavljajte ga blizu grijalica, otvorene vatre ili drugih izvora topline i ne dozvolite da usisavač predugo radi ako je ulaz zraka blokiran.

17) Ne koristite usisavač u previše prašnjavim prostorima.

18) Budite posebno pažljivi pri korištenju proizvoda u blizini djece. Uvijek ga čuvajte izvan dosega djece.

19) Za vrijeme korištenja usisavača pazite ulazni i izlazni ventili za zrak ne budu blokirani. Blokirani ventili mogu uzrokovati pregrijavanje i oštetiti motor.

20) Usisavanje dolje navedenih predmeta može oštetiti vaš proizvod i nanijeti ozljede osobi koja ga koristi:

• mokri podovi, voda i druge tekućine • bilo koja vrsta oštrih predmeta kao što je razbijeno staklo ili keramika, igle, pribadače i sl. • zapaljene cigarete, tinjajući predmeti, šibice i bilo koje druge zapaljive i hlapljive tekućine (npr. benzin, razrjeđivači i sl. • brašno, cement, gips (npr. prašina iz rupica na zidu koji se buši)

21) Ne usisavajte veće komade papira ili plastične vrećice. Oni mogu lako začepiti usisavač i uzrokovati kvar uređaja.

22) Ne prelazite usisavačem preko kabla za struju.

23) Nikada ne koristite usisavač bez umetnutih filtera i spremnika za prašinu.

24) Usisavanje nekih vrsta podova i podnih obloga može izazvati pojavu statičkog elektriciteta koji nije opasan za korisnika. Proizvođač se odriče bilo kakve odgovornosti za štete uzrokovane nepravilnim korištenjem ovog proizvoda i njegovih dijelova. Štete uključuju kvarenje hrane, ozljede, opekotine, požar i sl.

SADRŽAJ KOMPLETA

Izolator prostora

Usisavač

Daljinski upravljač

Bazna postaja

Adapter

Upute za uporabu

Konzola za brisanje

Krpa

Četka za prašinu

Bočna četka (2x)

Filter (2x)

2. OPIS 2.1 Opis kućišta usisavača

Gornji dio usisavača

Prednja odbojna letvica
Prijamnik infracrvenog signala
Elektroda za automatsko punjenje
Tipka za spremnik prašine
Tipke za funkcije
Kotačić sa senzorom

Donji dio usisavača

Lijevi kotačić
Podna četka
Glavna četka
Konzola za brisanje
Krpa
Spremnik prašine
Rešetka za prozračivanje
Prednji kotačić
Sterilizacijska UV lampa
Senzor neravnina
Poklopac baterije
Bočna četka
Senzor neravnina
Desni kotačić

Tipka za paljenje

DC utičnica

2.2 Opis upravljačke ploče usisavača

Ploča

UV tipka

Paljenje / gašenje usisavanja

Kretanje prema punjaču

Svjetlosni indikator za napajanje / punjenje

2.3 Funkcije upravljačke ploče

Funkcijska tipka – Opis funkcije

UV

Ovaj usisavač opremljen je s UV lampom koja dezinficira pod i primjeren je za kućanstva u kojima žive osobe s alergijama ili kućni ljubimci a. Pritiskom na »UV« uključite / isključite UV lampu. b. UV lampa je upaljena samo kad radi usisavač i gasi se automatski čim usisavač prestane usisavati. c. Stanje uključenosti/isključenosti UV lampe automatski se pohranjuje u memoriju.

START/STOP

Prije početka usisavanja uklonite s poda sve zapreke i druge predmete. Nakon toga pritisnite tipku »START/STOP« - usisavač automatski se počinje kretati u spiralama, cik-cak linijama i uz zidove. b. Tijekom usisavanja možete odabrati brži ili sporiji način rada (uporabite daljinski upravljač). c. Ako se baterija isprazni, usisavač će se ugasiti, deset puta zapištati i automatski se odvesti do bazne postaje za punjenje d. Ako pritisnete tipku »START/STOP«, usisavač će se zaustaviti.

CHARGE

Ako pritisnete tipku CHARGE, upalit će se svjetlosni indikator (žaruljica). Čim se usisavač priključi na baznu postaju za punjenje, svjetlosni indikator će se ugasiti. 1. Ako se usisavač prebaci u način rada na čekanju, upalit će se svjetlosni indikator. 2. Tijekom punjenja baterije svjetlosni indikator je upaljen i svjetluca. 3. Kad je baterija potpuno napunjena, svjetlosni indikator svijetli normalno.

3.B Robotdammsugare – Bruksanvisning

SENCOR SVC 9031BK / SVC 9031RD

Läs bruksanvisningen innan du använder robotdammsugaren första gången, även om du är bekant med hanteringen av liknande produkter. Använd endast apparaten enligt anvisningarna i denna handbok. Spara dessa anvisningar för framtida användning.

Spara originalförpackningen, inklusive förpackningsmaterial, garantikort och kvitto under hela garantitiden som bevis på att du har köpt varan. Vid eventuell transport av enheten, förpacka den i originalförpackningen för att garantera maximalt skydd.

Innehåll

1. Paketets innehåll

2. Beskrivning

2.1 Beskrivning av robotdammsugarens kropp

2.2 Beskrivning av robotdammsugarens kontrollpanel

2.3 Kontrollpanelens funktioner

2.4 Beskrivning av fjärrkontrollen

2.5 Beskrivning av BAEF3<7

2.6 Beskrivning av den rumsliga isolatorn

3. Robotdammsugarens funktioner

4. Rengöring och underhåll

5. Byte av batteri

6. Felsökningsguide

7. Tekniska detaljer

VIKTIG SÄKERHETSINFORMATION

1) Packa försiktigt upp produkten och se till att du inte kastar någon del av förpackningen innan du har kontrollerat om den innehåller alla delar av enheten.

2) Den här enheten får inte användas av personer (inklusive barn) med nedsatt fysisk, sensorisk eller mental förmåga, brist på erfarenhet och kunskap, utom när de är övervakade av den person som är ansvarig för deras säkerhet.

3) Barn måste övervakas så att de inte kan leka med enheten.

4) Kontrollera att spänningen på enhetens etikett är densamma som strömkällans innan strömmen slås på.

5) Använd aldrig andra tillbehör än dem som medföljer enheten eller dem som är avsedda för den.

6) Placera inte elkabeln nära heta eller vassa föremål. Placera inga tunga föremål på elkabeln. Placera elkabeln så att man inte kan trampa på den och snubbla över den. Se till att elkabeln inte vidrör heta ytor.

7) Om elkabeln är skadad måste den repareras av en godkänd montör eller verkstad för att förhindra att farliga situationer uppstår. Det är förbjudet att använda enheten om elkabeln eller vägguttaget är skadade.

8) Dra inte i kabeln när du kopplar ur strömkabeln ur vägguttaget.

9) Försök under inga omständigheter att reparera eller justera enheten själv - annars riskerar du att få en elektrisk stöt! Lämna enheten för reparation eller justering till en godkänd montör eller verkstad. Egen reparation av enheten under garantiperioden kan upphäva garantin.

10) Använd aldrig den här enheten med våta händer eller fötter.

11) Förvara eller använd enheten på avstånd från brandfarliga eller osäkra material eller lösningar.

12) Den här produkten är avsedd för att användas i innehavarens hushåll. Den får inte användas i industriella miljöer eller utomhus.

13) Använd inte apparaten för något annat ändamål än vad som beskrivs i den här manualen.

14) Spruta inte vatten eller någon annan vätska på apparaten. Häll inte vatten eller någon annan vätska i apparaten. Sänk inte ner apparaten i vatten eller någon annan vätska.

15) Se till att apparaten inte kommer i kontakt med vatten. Använd aldrig apparaten i närheten av ett badkar, en vattenbehållare eller annan vattentank.

16) För att undvika deformation eller tändning av dammsugarens plastdelar, utsätta den inte för direkt solljus, lägg det inte nära en värmare, öppen eld eller andra värmekällor och låt inte dammsugaren arbeta för länge om luftintaget är blockerat.

17) Använd inte dammsugaren i mycket dammiga rum.

18) Var särskilt försiktig när du använder produkten i närheten av barn. Förvara den alltid utom räckhåll för barn.

19) Se till att inlopps- och utloppsventilerna inte är blockerade när du använder dammsugaren. Blockerade ventiler kan orsaka överhettning och skada motorn.

20) Sugning av föremålen nedan kan skada apparaten och personen som använder den:
• våta golv, vatten och andra vätskor
• någon form av vassa föremål som trasigt glas eller keramik, nålar, knappnålar, osv.
• brinnande cigaretter, flimrande föremål, tändstickor och andra brandfarliga och flyktiga

vätskor (t.ex. bensin, utspädningsmedel, osv.)
• mjöl, cement, gips (t.ex. damm från hålet i väggen som borras)

21) Dammsug inte stora bitar av papper eller plastpåsar. De kan enkelt täppa till dammsugaren och leda till att apparaten skadas.

22) Kör inte över kabeln med maskinen.

23) Använd aldrig dammsugaren utan filter och dammpåsar.

24) Dammsugning av vissa typer av golv och golvbeläggningar kan orsaka statisk elektricitet som inte är farlig för användaren. Tillverkaren accepterar inget ansvar för skador som orsakas av felaktig användning av produkten och dess delar. Skador inkluderar försämringen av livsmedel, skador, brännskador, brand, osv.

PAKETETS INNEHÅLL

isolator

dammsugare

fjärrkontroll

basstation

adapter

bruksanvisning

konsol för avtorkning

tvättlapp

dammborste

sidoborstar (2x)

filter (2x)

2. BESKRIVNING 2.1 Beskrivning av dammsugarhöljen

Dammsugarens övre del

- Stötskydd
- Infraröd signalmottagare
- Elektrod för automatisk laddning
- Knapp för öppning av dammboxen
- Funktionsknappar
- Sensor

Dammsugarens underdel

Vänster hjul

Golvborste

Huvudborste

konsol för avtorkning

Tvättlapp

dammbox

Ventilationsgaller

Framhjul

UV-vattensterilisering

Sensor (skydd mot fall)

Batterilucka

Sidoborste

Sensor (skydd mot fall)

höger hjul

På/Av-knapp

DC-uttag

2.2 Beskrivning av kontrollpanelen

Kontrollpanel
UV-knapp
Knapp Start/Stop (starta/avbryta dammsugning)
Knapp Charge (röra mot laddaren)
Ström- / laddningslampa

2.3 Kontrollpanelens funktioner

Funktionsknapp - beskrivning av funktionen

UV

Den här dammsugaren är utrustad med en UV-lampa som desinficerar golvet och är lämplig för hushåll med allergiker eller husdjur. a. Stäng UV-lampan på / av genom att trycka på »UV«, b. UV-lampan lyser endast när dammsugaren sugar och stängs av automatiskt så snart som dammsugaren slutar suga. c. Information om UV-lampans av- och påslagning lagras automatiskt i minnet.

START / STOP

Innan du börjar suga, ta bort hinder och andra föremål från golvet. Därefter tryck på knappen »START / STOP« - dammsugaren börjar automatiskt röra sig i spiral, i sicksack och vid väggarna. b. Medan du dammsuger kan du välja ett snabbare eller långsammare läge (använd fjärrkontrollen). c. Om batteriet blir tomt, stängs dammsugaren, pipar den tio gånger och tar sig automatiskt till laddningsstationen d. Om du trycker på »START / STOP« -knappen, stannar dammsugaren.

CHARGE

Om du trycker på CHARGE-knappen, kommer ljusindikatorn att lysa (en liten glödlampa). Så snart som dammsugaren blir ansluten till laddningsstationen, släcks ljusindikatorn. 1. Om

dammsugaren är i viloläge, slås ljusindikator att på. 2 Under laddning lyser ljusindikatorn och blinkar. 3. När batteriet är fulladdat, tänds ljusindikatorn normalt.

5. REFERENSER

Källtexter

Jonmyren, O. (2018). “ Den mätta katten ser sig alltid som störst.“ Nyköping: Södermanlands Nyheter. September 5. (https://www.sn.se/ledare/den-matta-katten-ser-sig-alltid-som-storst/)

Korpus, E. (2008). “Ordlekar ett måste i reklam.“ Stockholm: Språk Tidningen. Juni. (http://spraktidningen.se/artiklar/2008/06/ordlekar-ett-maste-i-reklam)

MatHem.se. (2019). “Allmänna villkor.“ Stockholm: MatHem.se. Hämtad Mars 15, 2019. (https://static.mathem.se/shared/policy/mathem_allmannavillkor.pdf)

Matić, V. (2017). “Inteligencija i školski uspjeh.“ *Hrvatski časopis za javno zdravstvo* 13(51), s. 51-57.

SENCOR. (2019). “Robotski usisavač: Upute za uporabu.“ Zagreb: SENCOR. Hämtad Mars 15, 2019. (https://data.fast.eu/manual/40/40025204/40025204-im-hr.pdf)

Widmark, M. och Brunell, L. (2011). *Gustava och Tex går till kungen*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Zagrebs turistbyrå. (2019). “Zagreb danas.“ Zagreb: Zagrebs turistbyrå. Hämtad Mars 15, 2019. (http://www.infozagreb.hr/o-zagrebu/zagreb-danas)